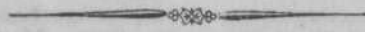

MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

Ook de dooden zullen leren.

SCHILLER.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijneveld.

ZESTIENDE DEEL.

NOVEMBER 1847. — N°. 5.

BREDA,
BROESE & COMP.

1847.

*De afdrukkelingen aanklaren
dat dit tijdschrift te herinnerd
Kuy is gedrukt en door hem
maakt uitgegeven
Breda 28 februari 1847.
Broese & Comp.*

DE

MILITAIR SPEKTATOR.

TUIDSCHRIFT

VOOR 1847

WED. J. VAN NELLENDIJK

DE WED. J. VAN NELLENDIJK

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Nijmegen.

VESTIENDE DEEL

NOVEMBER 1847 - N. 5.

BROSSE & COMP. BREDA

1847

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *erachterij*, aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator*. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

BRIEVEN AAN MARIAS.

XXI.

INHOUD.

De groote manoeuvres van het Belgische leger; bevordering der Belgische troepen; gevolgtrekkingen en wenken.

Dienstpligten hebben mij belet aan het verlangen te voldoen, om de manoeuvres van het Belgische leger, in de laatste dagen van September in de omstreken van Brussel uitgevoerd, bij te wonen. Ik beken gaarne, dat ik daarvoor een van de beste gelegenheden gemist heb, om het in mijnen voorlaatsten brief behandeld onderwerp, van zoo veel overwegend gewigt voor ons, nader te beschouwen, en zodoende stoffe tot verdere ontwikkeling op te zamelen. Een andere pligt riep mij in de koninklijke residentie; en er schoot mij derhalve niets anders over, dan op inlichtingen te wachten van een' mijner vrienden, die zich op dat oogenblik te Brussel bevond, en wel met het voornemen, om zich te overtuigen, in hoeverre mijne vermoedens omtrent het Belgische leger gegrond waren. Op zijn doorzigt, zijn zaakkundig en bezadigd oordeel, kon ik volkomen vertrouwen stellen.

Nog te 's Hage ontving ik reeds het *Programma* der manoeuvres, dat ik aan het slot van dezen brief laat volgen; daarbij waren beoordeelende toelichtingen gevoegd, waarvan ik de voornaamste zal mededeelen.

Mijn correspondent had zich op het terrein begeven, zonder van een programma voorzien te zijn. Het was hem ook minder te doen, om na te gaan, in hoe verre men zich aan de voorafgaande manoeuvre-beschikkingen hield, doch meer om de manoeuvreervaardigheid, de houding en den geest der troepen oplettend gade te slaan. Hij was maar al te wel bewust, dat dergelijke voorafbepaalde manoeuvres, uit de school der toegepaste taktiek ontleend, in het kabinet zamengesteld worden, en aldaar vooraf aan eene kritiek

onderworpen, geen stof tot taktische aanmerkingen leveren, die niet door voorwendsels, waartoe alle vredes-manoeuvres en vooral de terreinaangelegenheden ruimschoots stoffe leveren, kunnen bestreden worden. Het zijn ook niet de manoeuvres zelve, maar wel de manoeuvreervaardigheid, het aplomb der troepen en de takt der aanvoerders, die bij zulke gelegenheden de eigentlijke onderwerpen van beoordeeling moeten uitmaken.

Mijn correspondent, wegens redenen die ieder zal beseffen, onbekend wenschende te blijven, was het hem niet toegelaten, om veel van de voorbereidende bewegingen, van de marschen, de bivouac-dipositiën, enz. te zien, aangezien de strenge policie-verordeningen het van nabij bezien der troepen niet toelieten. Eerst den eigenlijken dag van het spiegelgevecht, was er gelegenheid om dat alles beter gade te slaan.

Eene vlugtige beschouwing van het manoeuvre-terrein deed ontwaren, dat de meeste er voor bestemde velden, reeds omgeploegd en bezaaid waren, zoodat de eigenaars daarvoor moesten schadeloos gesteld worden. Zulk eene terreingesteldheid was niet zeer voordeelig voor de bewegingen der troepen, vooral niet voor de kavallerie en artillerie. Aan den anderen kant leverde deze staat der zaken enige meerdere overeenkomst met de terreinen die men in het werkelijk gevecht aantreft.

Een groot deel der troepen had op den 28sten reeds twee nachten in het bivouac doorgebracht, en min of meer sterke marschen afgelegd. In weerwil dezer vermoeijenissen, was het voorkomen goed, terwijl men in den aanvang niet kon bespeuren, dat er groote vermoeidheid heerschte. De manschappen waren, over het algemeen, krachtig gebouwde menschen, van een gezond uiterlijk, goed geschikt voor de oorlogsdienst. Het voorkomen der kavallerie en artillerie was dat van keurtroepen. De infanterie was in dat opzigt het minste bedeed.

De derde divisie, welke uit het kamp van Beverloo gemarcheerd was, was in marschentie gekleed, en gaf blijken, dat zij veel gemanoevreerd had, dewijl de bewegingen ge-

makkelijk uitgevoerd werden. Het was echter niet mogelijk om de details na te oogen, omdat het publiek, ter voorkoming van ongelukken, op te grooten afstand werd gehouden. Intusschen kwam het voor, dat de infanterie niet dat aplomb vertoonde, waarvan onze infanterie in de manoeuvres blijken geeft. Bij dat korps schenen nog overblijfselen te bestaan van dat *laisser aller*, dat de Belgische troepen in 1832—1837 kenschetste. Bij eene oppervlakkige vergelijking, was men al dadelijk geneigd te veronderstellen, dat onze infanterie op die der Belgen voor heeft. Zelfs bezadigde Belgische officieren verklaren rondborstig, dat onze infanterie in alle opzichten beter is, meer geest van eenheid en krijgstucht heeft, beter marcheert en beter manoeuvreert, en in het algemeen meer theoretische kennis bezit.

De tenue der kavallerie en artillerie kon met regt elegant genoemd worden. De kleeding scheen den man persoonlijk aangemeten, de snit was uitmuntend, en onze meester kleermakers mogten wel bij de Belgen in de les gaan, of een groot deel door anderen vervangen worden, vooral degenen die gewoon zijn hun snit over schilderhuizen of heipalen te nemen. De snit der uniformen en pantalons, ja zelfs der mouwvesten, draagt niet alleen zeer veel tot het goede voorkomen bij, maar verschaft den man ook veel gemak in zijne bewegingen. Onze kleermakers ontbreekt over het algemeen de kunst om den man breed in de schouders te maken, en alzoo ruimte aan de borst te geven. Overigens zijn vele onzer hoofd-administratiën niet vrij te pleiten van kleingeestigheid in het opvolgen der modellen, welke door ons oorlogsbestuur worden gezonden; waarbij toch geenszins de bouw van den te kleeden man, maar wel enkele afmetingen, de uitmonsteringen, enz. aangeduid zijn. — Keeren wij echter tot de Belgen terug.

Onze correspondent, hoe ingenomen ook met het uiterlijk voorkomen en de keuze der manschappen voor de artillerie-troepen, vond dat de artillerie te langzaam in het vuur kwam, zich te angstig aan de juiste rigting der stukken hield, vooral de Rijdende artillerie, die geenszins die stoutheid, tevens met vlugheid en bedaardheid gepaard, vertoonde, welke men bij onze Rijdende artillerie opmerkt. Het is trouwens eene algemeene opmerking, dat de eigenlijke rijdende artillerie-geest bij vele legers verloren gaat. De oude fransche rijdende artilleristen klagen mede daarover, en wijten zulks — naar mijn inzien met zeer veel grond — aan de regiments-organisatiën, waarbij de Rijdende artillerie, gevoegd bij de andere artillerie-troepen, haren eigentlijken aard allengskens verliest, en aan de zucht om alles te generaliseren en te centraliseren, wordt opge-

offerd, dat ten slotte alle oorspronkelijkheid en zelfstandigheid den bodem zal inslaan. Zaakkundige vreemde officieren zeggen ook onbewimpeld, dat bij de Nederlandsche rijdende artillerie nog den ouden geest woont, en dat hare verschijning in eenen eventuelen oorlog zeer spoedig zal doen gevoelen dat zij niets van de vroeger zoo beroemde fransche rijdende artillerie, in dat opzigt verloren heeft.

De bewegingen der Belgische artillerie waren vrij regelmatig, het vuren ging bedaard en de bediening van het geschut werd volledig reglementair verrigt. Men kon het de artillerie aanzien, dat er zeer streng bevolen was, om zich aan het reglement te houden.

De artillerie en kavallerie waren zeer goed bereden, doch het grootst getal paarden was van Ardennisch ras, die voor het uiterlijke niet fraai, maar goede oorlogspaarden zijn. De bewegingen der kavallerie waren regelmatig. Zij reed tamelijk goed, doch de charges waren flauw, en kenmerkten niet de vereischte stoutheid.

In de stad Brussel scheen de dienst goed te marcheren; het aflossen en optrekken der wachten, het geleiden der paarden uit en in de stallen ging zeer geregeld, en overall heerschte stipte orde.

De enkele ongelukken welke men te betreuren had, zijn zeer vergroot, en het kwam mijn correspondent voor, dat deze niet tot het buitengewone behoorden. Zulke toevallen gebeuren meer bij groote troepen-vereeningingen en vredesmanoeuvres.

De bewegingen der troepen waren met het aanbreken van den dag begonnen; te twee uren in den namiddag begon het defileren, binnen Brussel voor het Paleis. Kwartier voor vier was het defileren afgelopen.

De divisie PRISSE was in groote tenue, en vertoonde een schoon geheel. De geheele sterkte van den defilerenden troep bedroeg ongeveer 20,000 man.

Mijn correspondent had gehoopt de zaak geheel anders te vinden; maar hij moest opregt bekennen, dat hij met mijnen laatstvoorgaanden brief heeft moeten instemmen, dat het Belgische leger, reeds nu, maar nog meer bij voortgang op den ingeslagen weg, een zeer groot gewigt in de schaal zal leggen van die mogendheid, waarmede hêt als bondgenoot in eenen oorlog zal optreden. Vreemde officieren bij de bedoelde manoeuvres tegenwoordig, koesterden hetzelfde gevoelen, en spraken nog luider lof uit over alles wat zij gezien hadden.

De Belgische officieren verwachtten nog vele verbeteringen van het nieuw bestuur, en hoopten, dat, indien dat bestuur

eenigen tijd bleef bestaan, de mobiliteit van het Belgische leger, voor onverwachte gebeurtenissen, nog zeer zou toenemen.

Het is wel met weêrzin, vriend MARIAS, dat ik u dat alles gemeld heb. Ik had gewild, dat ik mij in mijne vermoedens had bedrogen, dat de blijkbare zucht van het Belgische volk, om zijn weêrvermogen krachtig ten oorlog toe te rusten, niet zulke vruchten had gedragen! Maar wat kon ik doen? Zwijgen bij de overtuiging, dat het niet slechts nuttig, maar allernoodzakelijkst is, dat de Nederlandsche natie wete, dat er een goed ten oorlog uitgerust Belgisch leger aan onze grenzen staat, en dat dat leger, in weinige dagen, 30,000 man sterk, de grenzen kan overtrekken; dat kon, dat mogt ik niet doen. Het Nederlandsche volk en zijne vertegenwoordigers moeten dat weten; de optimisten van alle kleur en gehalte, moeten dat tot in de bijzonderheden kennen. Onze Edelmogenden moeten de oogen daarvoor geopend worden, vooral nu, daar zij zich gereed maken 's lands grondwettige instellingen te herzien, te veranderen, te verbeteren, opdat niet het hoofdstuk der defensie, in het droombeeld van eenen onwankelbaren vrede, als een *hors d'oeuvre*, of als een ondergeschikt onderwerp, of volgens de oude Hollandsche zienswijze worde behandeld. Ons oorlogsbestuur moet integendeel door de natie veel krachtiger ondersteund worden, door den uitgedrukten onwankelbaren wil, dat zij voor alles hare zelfstandigheid en nationaliteit zal behouden, door al de middelen waarmede de Voorzienigheid haar toegerust heeft. Zij moet dat luide uitspreken, opdat bij den vreemde, het — waarlijk niet ongegrond — vermoeden onderdrukt worde, dat Nederland inslaapt, terwijl men rondom van dag tot dag meer wakker wordt. Tot zwijgen moeten gebracht worden, zij, die onze parlementaire debatten, onze militaire polemiek met aandacht volgen, om van mond tot mond rond te dragen, dat Neêrlands weêrvermogen, onder den weêrzin van het volk en onder de kleingeestigste kritiek wegwijnt; dat het leger zelf de hartelijke toewijding van zijnen koninklijken veldheer langzamerhand verliest.

Dat deze en dergelijke vertellingen worden gedaan, is wereldkundig, en men behoeft slechts zijne voeten over de grenzen te zetten, om ze te hooren. Enkele jonge lieden, niet wetende het kwaad dat zij stichten, door onbekookt te kritiseren, wat zij niet kunnen beoordeelen, dragen daartoe het hunne bij, en erger wordt het, wanneer nu en dan een oud, maar zwak hoofd, buitenslands reizende, inconsequent genoeg is, zaken te bedillen en te verkleinen, die hij nimmer goed begrepen heeft, en ook nimmer begrijpen zal.

Ik gevoel zoo zeer de noodzakelijkheid, waarde MARIAS, dezer waarschuwing, dat ik ze zelfs met gevaar van miskennd te worden, aan u mededeel; want ik zou u bijzonderheden kunnen schrijven, die, helaas! maar al te zeer dezen wenk zouden regtvaardigen. Waarlijk, het gevoel van onze inwendige kracht moet levendig worden, moet uit alles blijken, maar vooral in de liefde en toewijding van het volk voor zijne nationaliteit. Geene offers moeten te groot schijnen, om dat onwaardeerbaar erfgoed van voorvaderlijken moed te behouden. En wanneer dat gevoel zal voorzitten bij de herziening onzer grondwettige instellingen, wanneer het door al de poriën van ons maatschappelijk Nederlandsch ligchaam zal heendringen, wanneer de ouden van dagen, en de kinderen op den schoot der moeders, weder zullen zeggen: *voor God, voor Vaderland en voor Oranje, heeft Nederland alles feil*, en wanneer de daden van hen, die in den krachtvolsten levenstijd zijn, daarvan de sprekendste bewijzen leveren, dan moge het Belgische en alle vreemde legers in krachten toenemen, de Nederlander zal dan fier kunnen wijzen op zijn land, op zijne geschiedenis, op zijn maatschappelijk verdrag, op zijn' moed, op zijn leger, en op de leuze zijner vorsten, om met heilige geestdrift uit te roepen: **IK ZAL BEHOUDEN!**

Maar ook dan eerst zal onze diplomatie den zedelijken steun hebben, om bout te spreken en stout te handelen, en niet, zooals nu, nu men aan den eenen kant alles wil wegredeneren wat naar kracht zweemt, en aan den anderen kant onze diplomatie verwijt, dat zij onder nul gezonken is. De ergste knak dien men aan onze diplomatie gegeven heeft, is te zoeken in die geschriften, welke sedert een reeks van jaren, het zeerst er op uit geweest zijn, om ons klein en nietig te doen voorkomen in het buitenland, waar men licht bij hetgeen zij van onze gezanten vorderen.

Eene gebeurtenis van groot gewigt voor het vaderland, heeft bij vele officieren de hoop opgewekt voor eene betere toekomst. Ik bedoel de troonrede, waarmede dit jaar de vergaderingen der Staten-Generaal geopend zijn. Velen gelooven dat de veranderingen die daarbij zijn aangekondigd, ook aanleiding kunnen geven tot wijziging der grondwettige bepalingen nopens de militie en schutterijen, welke van hare zijde welligt zouden kunnen leiden tot eene verbetering van den officiersstand. Ik hoop vurig dat men zich niet zal teleurgesteld vinden, en dat het gemeenschappelijk overleg tusschen het Bestuur en de Staten-Generaal, daarheen mogen leiden, dat onze weerbaarheid op vaste, onveranderlijke en krachtige grondslagen gevestigd worde.

PROGRAMMA

VAN DE DISPOSITIEN VOOR DE DIVISIEN OLIVIER EN PRISSE,
GEDURENDE DEN 25, 26, 27 EN 28sten SEPTEMBER 1847.

DIVISIE OLIVIER.

Den 25sten. — Uit het kamp van Beverloo marcheert naar Diest een bataillon als voorhoede; denzelfden dag komt eene kompagnie genietroepen, over den spoorweg van Mons naar Leuven gevoerd, te Montaigu.

Den 26sten. — Met het aanbreken van den dag begeven zich stafofficieren met de voorhoede en de kompagnie genietroepen, ter plaatse nabij Montaigu, waar de divisie infanterie moet bivouacqueren; de soldaten der genie verrigten de voorbereidende werkzaamheden voor 't gereedmaken van het bivouac; het bataillon zet de noodige posten uit, en verhindert den toegang tot de vlakte.

De geheele divisie verlaat het kamp van Beverloo, uitgezonderd het 3de bataillon van het 9de linie-regiment, dat achterblijft om het te bewaken.

Het hoofdkwartier der divisie komt te Diest, met een regiment kavallerie en drie sectiën rijdende artillerie. De generaal KRUIZEWSKI met een regiment kavallerie en eene sectie rijdende artillerie, de voorhoede uitmakende, vestigt zijn hoofdkwartier te Aerschot.

De divisie infanterie betreft het bivouacq van Montaigu, en de staf van de artillerie, met de beide bespannen batterijen en de sectie der ambulance, kantonneert te Montaigu.

Het voorhoede-bataillon en de kompagnie genie-troepen houden nachtverblijf te Leuven.

DIVISIE PRISSE.

De staf en 3 eskadrons van het 2de regiment kurassiers vertrekken van Gent en houden etappe te Aalst.

Twee bespannen batterijen van het 4de regiment artillerie vertrekken van Antwerpen, om te Mechelen nachtverblijf te houden.

DIVISIE OLIVIER.

Den 27sten. — Met het aanbreken van den dag komen het voorhoede-bataillon en de kompagnie genie-soldaten op de plaats waar de divisie moet bivouacqueren, tusschen Erps en Cortenberg, en herhalen er wat zij te Montaigu hebben verrigt.

Het hoofdkwartier der divisie komt te Leuven, met 6 eskadrons kavallerie, de rijdende en eene bespannen batterij; het 3de bataillon van het regiment jagers-karabiniers, van Luik over den spoorweg vervoerd, voegt zich bij de divisie en houdt nachtverblijf te Leuven; 2 eskadrons kavallerie, eene bespannen batterij en de sectie der ambulance zijn te Cortenberg en Erps gekantonneerd; de divisie infanterie betreft het bivouac van Cortenberg.

Gedurende de marschen en in het bivouacq, alsmede in de kantonnementen, zullen de officieren de meeste zorg dragen, dat de manschappen geen ander dan het aangewezen terrein betreden; aangerigte schade of misdrijven zullen streng gestraft worden.

DIVISIE PRISSE.

Den 27sten. — Het 2de regiment kurassiers komt in kantonnement te Anderlecht en S^t.-Gilles. Het 4de eskadron van het

regiment guides verlaat Aalst en kantonneert te Molenbeek-S^t.-Jean.

De 4de batterij rijdende, de 14de bespannen, benevens de 2 bespannen batterijen van het 4de regiment artillerie komen van Mechelen te S^t.-Josse-ten-Noode; de 13de batterij bespannen artillerie, insgelijks van Mechelen komende, bivouacqueert op de vlakte van Linthout.

De staf, het 1ste en 3de bataillon van het 1ste regiment van linie, van Antwerpen over den spoorweg gekomen, alsmede het 2de bataillon van het 8ste regiment van linie en eene kompagnie genie-troepen, van Mons insgelijks over den spoorweg gekomen, bivouacqueert op de vlakte van Linthout, alsmede een eskadron van het 1ste regiment lansiers van Leuven komende.

De staf en de vier andere eskadrons van het 1ste regiment lansiers kantonneren te Ixelles, Vleurgat, Boendael en Hile.

De generaal-majoor VAN DER LINDEN aanvaardt het bevel over het korps dat te Linthout is gebivouacqueerd; hij doet eene verkenning naar Cortenberg, doch zonder zich in gevecht te begeven; de afgebakende wegen houdende, zet hij posten uit en dekt zich naar behooren, terwijl hij den toegang tot de vlakte van Linthout aan ieder ontzegt, die niet tot het leger of tot de burgerwacht, *mits in uniform*, behoort.

Den 28sten. Met het het aanbreken van den dag zet de kapitein-kommandant der kompagnie gendarmerie van Brabant, zijne posten volgens de bekomen instructie uit, in voege dat de toegang tot het manoeuvresterrein geheel verboden is aan personen niet tot het leger of tot de burgerwacht *in uniform* behorende, en niet voorzien van uitnoodigingskaartjes.

Het publiek zal zich kunnen plaatsen op den grooten weg van Brussel naar Leuven over Cortenburg, tot aan het punt genaamd *les deux Maisons*, op de hoogte van den weg naar Woluwe Saint-Lambert. Het is aan het publiek verboden het veld over te gaan; proces-verbaal zal ten laste der overtreders worden opgemaakt; de posten van de gendarmerie en van het leger zullen doen terugkeeren al wie niet tot het leger of de burgerwacht *in uniform* behoort, en de bepaalde lijnen zal overschreden hebben.

De divisie PRISSE schaart zich zeer vroeg in den morgen in linie; zij bestaat op dit oogenblik uit:

de Brigade FLEURY-DUBAY.	Brigade VAN DER LINDEN.	Brigade DUBOY.
Jagers karabiniers... 1 bat.	2e Reg. jag. te paard. 5 bat.	1e Regt. lansiers. 5 eskadr.
Keur-regiment..... 1 »	1e » van linie... 2 »	Regiment guides. 3 »
8ste regimt. van linie. 3 »	_____	_____
Te zamen 3 bat.	Te zamen 3 bat.	Te zamen 10 eskadr.

Reserve.	Artillerie.
2e Regiment kurassiers..... 3 eskadr.	Onder bevel van den Kol. DE NIEULAND.
Gendarmerie..... 1 »	2 Rijd. batterijen à 6 stuk. 12 stukken.
_____	4 Bespannen batt. à 4 » 16 »
Te zamen 4 eskadr.	Te zamen 28 stukken.

Al de troepen zijn in groote tenue.

De opperbevelhebber verdeelt de troepen derwijze, dat zij eerst den overgang over de Woluwe verdedigen, vervolgens zich op de hoogte van Linthout handhaven.

De operatiën zullen plaats hebben tusschen de groote wegen van Cortenberg en Tervuren. Brussel en zijne voorsteden zijn geheel buiten de actie en worden ondersteld van alle aanvallen beveiligd te zijn; de overgang over de Woluwe wordt op geen andere punten uitvoerbaar ondersteld, dan door de dorpen Woluwe, S^t.-Etienne, Woluwe S^t.-Lambert, Woluwe S^t.-Pierre et Anderghem; de aanval en de verdediging op die punten zullen plaats hebben door zich alleen van de afgebakende wegen te bedienen, zonder, onder welk voorwendsel ook, gebruik te mogen maken van de bebouwde terreinen, zelfs mogen ze niet worden overgegaan; van den straatweg van Woluwe S^t.-Lambert af tot op de vlakte van Linthout is het terrein vrij; maar zooveel mogelijk zal men, zonder te kort te doen aan het geheel en zonder eene manoeuvre te benadeelen, de bebouwde of bezaaide velden vermijden; dit voorschrift is niet onbepaald; het blijft naar de omstandigheden aan de beoordeeling der chefs overgelaten, maar zonder toch uit het oog te verliezen, dat men vermijden moet de eigenaars eenig nadeel toe te brengen. Officieren der intendance, bijgestaan door een controleur der belastingen, worden belast de aangerigte schade, terstond na de passage der korpsen te constateren, en de aan de eigenaars uit te keeren schadeloosstelling, vast te stellen.

De divisie OLIVIER schaaft zich insgelijks vroeg in den morgen in linie; zij is zamengesteld uit:

de Brigade BORREMANS.	Brigade DE HOLLING.
Jagers karabiniers. 1 bat.	3 ^{de} Reg ^t . jagers te voet. 4 bat.
Keurregiment. 4 "	4 ^{de} " van linie. 4 "
9 ^{de} Reg ^t . van linie. 4 "	
Te zamen 9 bat.	
1 ^o Kompagnie der genie. — Brigade KRUZEWSKI.	
1 ^o Regiment jagers te paard. 4 Eskadrons.	
2 ^o " lansiers. 4 "	
Artillerie-kommandant luit ^t .-kolonel DE RIJCKHOLT.	
1 Rijdende batterij. 8 stukken.	
2 Bespannen batterijen. 16 "	
Te zamen 24 stukken	

Al deze troepen zijn in groote tenue.

Het gevecht vangt ten negen ure des morgens over de geheele linie aan. De pogingen van den aanvallers strekken eerst om de Woluwe op bovengezegde punten over te gaan. Na den overgang breiden de afdeelingen der divisie OLIVIER zich naar de vlakte van Linthout uit, welke zij pogen meester te worden; de troepen van den regtèr vleugel dezer divisie zullen den grooten weg van Cortenberg naar Brussel, niet verder kunnen volgen dan tot het punt *les deux Maisons*. Van dat punt tot Brussel, is de weg ten gerieve van het publiek.

Staande het gevecht zullen de troepen elkander niet verder dan tot 100 passen afstands mogen naderen; de kavallerie-charges zullen op dien afstand gestaakt worden of van rigting veranderen. Om allen twist te vermijden en de mogelijke conflicten te beslechten, zijn er zeven kampregters benoemd.

Deze officieren zullen, ieder van eenen trompetter vergezeld, de operatiën van de beide divisien volgen. Als zij het noodig oor-

deelen, zullen zij het vuur doen ophouden, of de charges doen staken, door te doen blazen: *houdt op met vuren*, of *halt*, en door den degen in de hoogte te steken. Op dit sein, 't welk ieder gehoorzamen moet, zal het vuur van weerszijden ophouden, en zullen de charges gestaakt worden, tot de kampregter, de zaak beoordeeld hebbende, en vermeenende het gevecht te kunnen laten voortgaan, gezegd heeft: *Gaat voort!* Op die vergunning zullen de chefs het gevecht doen hervatten.

Het is verboden gevangenen te maken; de tirailleurs zullen niet handgemeen mogen worden. Elke post waarvoor zich eene dubbele magt vertoont, wordt geacht, na een' redelijken tijd van weerstandbieding, vermeersterd te zijn; de troep die den post verdedigd heeft, trekt dan op de divisie terug, waartoe hij behoort.

Na het gevecht zullen al de troepen zich op de vlakte van Linthout in een groot carré vereenigen: de infanterie zal er twee zijden van uitmaken, de kavallerie de artillerie de beide andere.

Nadat de Koning langs het front der troepen zal zijn gegaan, zal het carré uiteengaan en zal er gedurende een half uur rust zijn; daarna zal men weder onder de wapenen komen, om in de stad, voor den Koning, op het plein van het paleis, te defileren.

Hoe ook de indeeling en de plaatsing der korpsen gedurende het gevecht geweest zij, voor het defileren zal men ze weder herstellen in de hierboven opgegeven order van de sterkte der beide divisien.

De divisie OLIVIER zal aan het hoofd der kolonne zijn; marcherende langs den grooten toegang tot het manoeuvrekamp en den grooten weg, zal zij de stad door de Leuvenpoort binnentrekken, langs den Boulevard du Regent, de Rue de la Loi en de Rue Royale gaan, om op het plein van het paleis uit te komen; de ambulance-sectien van de beide divisien, zullen achter deze divisie defileren.

De divisie PRISSE zal de beweging van de divisie OLIVIER volgen, en zal insgelijks op het plein van het paleis defileren.

Na het defileren zullen de korpsen den volgenden weg nemen:

DIVISIE OLIVIER.

Het 3de bataillon jagers-karabiniers, den boulevard du Regent en de Leuvense straat naar de kazerne S^t.-Elizabeth.

Het regiment keurtroepen, denzelfden weg.

Het 9de regiment van linie, de Rue Verte, de Rue de Namur, la Place Royale, la Montagne de la Cour, enz., tot op de groote markt.

Het 3de regiment jagers te voet en het 4de regiment van linie, denzelfden weg tot op de groenmarkt, vervolgens de Rue des Fripiers en de Rue neuve, naar het Station van den spoorweg.

De kompagnie genietroepen, langs den Boulevard de Waterloo, naar het station van den zuider-spoorweg.

Het 1ste regiment jagers te paard, langs de Boulevards du Regent, de l'Observatoire, door de Schaerbeker poort naar zijne kantonnementen.

Het 2de regiment lansiers, door de Namensche poort en langs den Boulevard van Waterloo, naar zijne kantonnementen.

De artillerie door de Rue ducale, de Rue laterale en de Leopoldspoort naar zijne kantonnementen.

De ambulance-sectiën, naar de esplanade van de Namensche poort; de poortwacht aldaar zal er een schildwacht bij plaatsen.

DIVISIE PRISSE.

Het 2de bataillon jagers karabiniers, langs de Rue verte, de Rue de Namur, de Place Royale, la Montagne de la cour, tot aan het station van den noorder-spoorweg.

Het 4de bataillon van het keur-regiment, langs de Rue ducale en de Rue de Louvain naar de kazerne St.-Elizabeth.

Het 8ste regiment van linie, langs den Waterloo-boulevard tot aan het station van den zuider-spoorweg.

Het 1ste bataillon van het 2de regiment jagers te voet, denzelfden weg; de beide andere bataillons langs de Rue verte, Rue de Namur, la Place Royale, la Montagne de la cour, tot de kazerne het Klein Kasteel.

Het 1ste regiment van linie, langs de Rue ducale, de Rue du nord en den Boulevard tot aan het station van den noorder-spoorweg.

De compagnie genie-troepen langs den Waterloo-boulevard, tot aan het station van den zuider-spoorweg.

Het 1ste regiment lansiers, den Boulevard du Regent en de Leuvenpoort.

De guides, de Rue Ducale en de Rue de Louvain.

Het 2de regiment kurassiers, den Boulevard van Waterloo naar zijne kantonnementen.

De gendamerie, den Boulevard van Waterloo.

De 1ste batterij rijdende artillerie, den Boulevard du Regent en de Rue de Louvain, naar de kazerne St.-Elizabeth.

De 4de batterij rijdende artillerie, de Boulevards van Waterloo en du Midi, naar haar kantonnement.

De 13de en 14de bespannen batterijen, denzelfden weg tot aan de Anderlechtsche poort, naar haar kantonnement.

De twee bespannen batterijen van het 4de regiment artillerie, de Rues Ducale, de la Loi, Royale, en de Schaerbeker poort naar haar kantonnement.

Gedurende de rust op de vlakte, rijden de voertuigen der divisie OLIVIER naar Brussel en rigten zich onmiddellijk: die van het regiment keurtroepen en van de jagers-karabiniers naar de kazerne St.-Elizabeth; die van het 9de regiment naar de Groote markt; die van de korpsen welke over den ijzeren spoorweg moeten vertrekken, naar de stations, en de voertuigen van de kantonnerende troepen naar de plaatsen waar zij verblijven.

Een officier, de betrekking van wagenmeester vervullende, zal dit konvooi besturen en deszelfs marsch bespoedigen, zoodat het de bewegingen der divisien niet hindert en de voertuigen tijdig op de aangewezen punten zijn. Staf-officieren, te Brussel in dienst, zullen aan de korpsen de wegen aanduiden die zij na het defileren moeten inslaan, en aan degenen die over den spoorweg moeten vervoerd worden, de uren van het vertrek.

**SCHETSEN, BEELDEN, PORTRETTEEN;
WAARHEID EN PHANTASIE.**

II.

NOG IETS OVER

HENDRIK RUSE,

OVER

Mn. J. C. DE JONGE,

LID DER TWEEDE KLASSE.

(Vervolg van N°. 4 en slot.)

Twee jaren geleden deelde ik aan de Klasse, in hare vergadering van 30 Maart 1843, eene levensschets mede van HENDRIK RUSE, welke daarna is opgenomen in het Nummer I van het Tijdschrift: *het Instituut*, van dat jaar. Bij die mededeeling zeide ik dat, ofschoon ik het geluk had mogen hebben, onderscheidene niet onbelangrijke bijzonderheden omtrent dezen weinig bekenden Nederlander te ontdekken, er toch nog veel was, hetwelk duister en onvolledig bleef, doch ik gaf tevens den wensch te kennen, dat nadere ontdekkingen meerder licht over RUSE's lotgevallen en verdiensten zouden verspreiden.

Sedert dien tijd ben ik voortgegaan met nasporingen te doen, en ik ben er, naar ik mij vleije, in geslaagd, nog eenige wettenswaardige bijzonderheden omtrent RUSE te ontdekken, welke ik de vrijheid neem thans der Klasse aan te bieden.

Hetgeen door mij omtrent RUSE nader is kunnen opgespoord worden, betreft in de eerste plaats, zijne lotgevallen, en in de tweede, zijne geschriften en verdiensten als Vestingbouwkundige.

I. In mijne Levensschets van RUSE zeide ik, dat zijne lotgevallen, na hij de betrekking van Ingenieur en Kapitein over eene compagnie stadsvoetknechten te Amsterdam eenigen tijd bekleed had, met mindere zekerheid bekend waren; dat het niet bleek, of hij uit de krijgsveld van Amsterdam in die des Hertogs van BRUNSWIJK en vervolgens in die van Denemarken, dan wel rechtstreeks uit de eerste tot de laatste overgegaan ware, en dat zijne verrigtingen en lotgevallen in dat Rijk wel uit eenige bewaard gebleven opschriften min of meer bekend waren, doch dat aan de volledige kennis daarvan, nog zeer veel ontbrak. De nadere ontdekkingen helderen het een en ander op.

De berigten, welke mij omtrent RUSE thans ter hand kwamen, bevestigen, dat hij de vesting Harburg, die door den Ingenieur PARCHEVAL gesticht, maar waarvan de bouw gebrekkig was, verbeterd en genoegzaam op nieuw aangelegd heeft toen hij nog in dienst van Amsterdam was, en dat hij van tijd tot tijd naar Brunswijk reisde om de door hem ontworpen werken in oogenschouw te nemen, doch telkens herwaarts terugkeerde. Ook werden de vestingwerken van Luneburg en die van den daarbij liggenden Kalekberg, op last des Hertogs van Brunswijk, te dezen tijde door hem verbeterd. Bovendien getuigt RUSE zelf, dat hij in die dagen

insgelijks de vestingwerken van Gluckstadt naar zijne verbeterde wijs inrigte, eene daad welke ik wel vermoedde, doch die tot dusverre door geene bewijzen kon gestaafd worden, en die ik meende, dat tot een later tijdvak van zijn leven behoorde.

Het wel slagen van de versterking dier gewichtige stad en de roem, dien Ruse door zijne Geschriften en door het aanleggen van Harburg en andere Brunswijksche vestingen verworven had, zullen vermoedelijk FREDERIK III, Koning van Denemarken, bewogen hebben, hem over te halen, om tot zijne dienst over te gaan. Dit geschiedde vóór het jaar 1666, omtrent welken tijd hij de dienst van Amsterdam zal verlaten hebben en terstond in Deensche getreden zijn, zonder immer zich vast aan den Hertog van Brunswijk te hebben verbonden, waarvoor althans geene de minste bewijzen bestaan.

In Denemarken gekomen, werd hem door Koning FREDERIK opgedragen de versterking van Christianpriesz, anders ook Friederichsört genaamd, eene vesting in het Hertogdom Sleeswijk, op de grenzen van Holstein en aan de golf of haven van Kiel gelegen, tot beveiliging van welke golf deze vesting thans verbeterd werd. Hiermede hield Ruse zich twee jaren bezig, waarna dezelfde Vorst hem in den jaer 1668 gelastte, de vesting Rendsburg ganschelijk te verbouwen en naar zijne wijze van versterking uit te leggen en in te rigten. De aanleiding tot dezen last schijnt geweest te zijn, dat deze stad, die op een eiland in de rivier de Eider ligt en te dien tijde eene der voornaamste Holsteinsche grensvestingen tot dekking van Sleeswijk was, gedurende den Dertigjarigen Oorlog, eerst door de Keizerlijken, daarna door de Zweedsche troepen veroverd was. Koning FREDERIK wenschte, door het beter bevestigen der stad dit voor het vervolg te beletten, opdat het hertogdom Sleeswijk, dat na de vermeerstering dier vesting anderzins geheel voor den vijand open lag, voor zulke rampen mogt beveiligd worden. Ruse kweet zich met zijnen gewonen ijver van deze taak. Vier jaren lang arbeidde hij met 3000 manschappen aan de uitbreiding, verandering en geheel nieuwen aanleg van Rendsburg, waarbij hij, onder anderen, die vesting bijkans eens zoo groot maakte als zij tot hiertoe geweest was, en onderscheidene hoogten, die voor hare verdediging schadelijk konden zijn, in haren ringmuur besloot. Dien ten gevolge geraakte Rendsburg in zoodanig eene uitmuntende gesteldheid, dat zij van nu af eene der beste vestingen was, welke Denemarken op het vaste land bezat, gelijk zij nu nog de voornaamste wapenplaats van dat rijk in die oorden is.

Nog vóór de voltooiing dezer vesting ontving Ruse, zoo van Koning FREDERIK als van diens opvolger, CHRISTIAAN V, treffende bewijzen van hunne tevredenheid over de door hem verrigte werkzaamheden. Hij werd achtervolgens door die Monarchen benoemd tot Vestingbouw-Directeur, Generaal-Wachtmeester en Generaal-Majoor; werd als Gezant met eene zending, aan welk Hof is onbekend, belast; werd in Mei of Junij 1671 tot Baron verheven, en op den 23sten October van hetzelfde jaar viel hem de hooge onderscheiding te beurt, door Koning CHRISTIAAN V benoemd te worden tot Ridder der Dannebrogsorde, hij gelegenheid dat die Vorst deze orde, welke in verval was geraakt, vernieuwde tot viering der doopsplegtigheid van zijnen zoon, den

Kroonprins. Het is niet onwaarschijnlijk, gelijk gemeenlijk bij zulk eene verheffing geschiedt, dat Ruse, toen hij tot Baron benoemd werd, het adellijke wapen ontving, zoo als ik dit in zijne Levensschets beschreven heb. In die schets opperde ik het vermoeden, of de in dat wapen versterkte en met de Deensche vlag versierde toren, staande op rotsen, door de zee of het water bespoeld, hem gegeven waren ter gedachtenis aan den herbouw van de vesting Gluckstadt. Doch, daar hij de vestingwerken van die stad reeds verbeterde, toen hij nog niet in Deensche dienst getreden was, en het veel eer te vermoeden is, dat hij zijn adellijk wapen bij gelegenheid zijner verheffing tot Baron zal gekregen hebben, zoo komt het mij thans waarschijnlijker voor, dat de vermelde toren opgenomen is in het wapen van Ruse ter herinnering van de versterking van Rendsburg, waarmede hij juist bezig was, toen hij tot Baron benoemd werd. Dit gevoelen komt mij bovendien nog daarom aannemelijk voor, dewijl Rendsburg ligt op een eiland dat door de Eider bespoeld wordt, en vooral, omdat men vindt aangetekend, dat die stad, behalve door een kasteel, ook door eenen ronden, aan de westzijde der stad gelegen toren beschermd werd. Is het niet zeer waarschijnlijk, dat het die toren is, welke in het wapen van Ruse gezien wordt?

Ofschoon verwijderd van zijn Vaderland en in vreemde dienst, waren de verdiensten van Ruse geenszins bij zijne Landgenooten in vergetelheid geraakt; integendeel, de roem en eere, die hij in Denemarken had verworven, wekten het verlangen op, om van zijne verkregene kundigheden ten nutte van den Staat gebruik te maken. Dit was het geval in het begin van het vermaarde jaar 1672, toen Nederland van alle kanten, zoo wel van de land- als van de zeezijde, in de uiterste benaauwdheid gebracht werd en eenige gewesten voor 's vijands overmagt moesten bukken. Onder de provinciën, die bijzonder bedreigd werden, behoorde Groningen, hetwelk, zoodra de oorlog zou uitbreken, eenen aanval van den Bisschop van Munster had te wachten. Gelijk in geheel Nederland, waren ook hier de verdedigingsmiddelen gering en de vestingen in zwakken toestand. De Staten van Groningen begrepen uit dien hoofde, dat het pligt was bij tijds handen aan het werk te slaan om, ware het mogelijk, het geyaar af te wenden, en daartoe den raad en de hulp in te roepen van een of meerdere ervaren krijgsoversten. De Staten meenden dien krijgsoverste in hunnen landgenoot, den Generaal-Majoor Ruse te zullen vinden, waarom zij op den 22sten Januarij des genoemden jaars een besluit namen, waarbij zij goedvonden, « hem bij missive te verzoeken, dat Sijn Edele hem herwaarts « gelieve te transporteeren ende dese Provincie dienen van der « zelve consideratien en advijs over de meerder verseeckeringe der « geseide Provincie, deser stadt en de forten daer omtrent gelegen (1). » Aan dit verzoek, hoe vereerend anderzins voor hem, schijnt door Ruse echter niet voldaan te zijn. Men vindt ten minste daarvan geene melding in de Resolutiën der Staten van Groningen, en weinige dagen nadat de oorlog met den Bisschop

(1) Resolutie van de Heeren Staten van Stad en Lande, Lunas 22 Januarij 1672, mij medegedeeld door den Heer Archivarius der Provincie Groningen, FERRA.

had aangevangen, werden door Gedeputeerden van Stad en Lande nit hun midden twee afgevaardigden benoemd, om zich naar Coevorden en andere bedreigde punten te begeven, ten einde maatregelen te beramen en te nemen tot verdediging der Provincie (1). RUSE, die zich bezig hield met het gewichtige werk tot voltooiing der vesting Rendsburg, zal zich in die oogenblikken niet hebben kunnen verwijderen of van den Deenschen Koning geen verlof kunnen bekomen, om zijne Landgenooten met raad en daad bij te staan en zijnen geboortegrond te helpen behouden. Zonderlinge omstandigheid, terwijl hij, een Nederlander, daartoe zoo zeer in alle opzichten geschikt was, moest een vreemdeling, RABENHAUPT, datgeen volbrengen, waartoe hij geroepen was!

Deze zijn de nadere bijzonderheden, welke mij omtrent de lotgevallen en verrigtingen van RUSE zijn voorgekomen, die wel niet buitengewoon en veelvuldig zijn, doch voornamelijk licht verspreiden over dat gedeelte van zijn leven, hetwelk tot dusverre duister was, te weten zijn verblijf en zijne werkzaamheden in Denemarken. Ik moet hier nog iets bijvoegen, te weten, dat hetgeen ik in mijne vroegere Levensschets zeide, dat geene Deensche Schrijvers melding van RUSE maakten, als vervallen moet beschouwd worden, daar het thans blijkt, dat onderscheidene Schrijvers van die Natie met lof van hem gewagen. Dit is bijzonder het geval met JOHANNES MOLLERUS, *Flensburgensis*, die in zijne *Cimbria Literata* een vrij uitvoerig artikel aan de nagedachtenis van RUSE toewijdt, en onder anderen nog van hem zegt, iets, hetgeen wij mede tot dusverre niet met zekerheid wisten, dat hij, eindelijk, de Deensche dienst verliet, naar Nederland wederkeerde en aldaar op zijn landgoed Sauwert overleed (2), waar zijn lijk, gelijk in de Levensschets gezegd werd, in de kerk van het nabij gelegen dorp van dien naam begraven werd.

II. Ik ga nu over om de geschriften en verdiensten van RUSE als vestingbouwkundige te ontvouwen, zoo als zij mij uit nieuwe bronnen nader zijn bekend geworden.

De hevige en langdurige strijd onzer voorvaderen tegen het magtige Spanje gaf aanleiding, dat er, ten gevolge der veelvuldige belegeringen, welke gedurende dien oorlog plaats vonden, in de vestingbouwkunde en in de belegering en verdediging van versterkte steden groote vorderingen gemaakt werden, ja, dat dienaangaande een nieuw stelsel ingevoerd werd, hetwelk het zoogenaamde Italiaansche verdrong en weldra den naam van het Nederlandsche verkreeg. Dat stelsel, hetwelk door de heldendaden van Prins MAURITS vooral roem verwierf, vond spoedig in geheel Europa navolging en bleef, bijzonder wat de vestingbouwkunde betreft, gedurende zestig of zeventig jaren alomme, als het eenige goede, in zwang. Dan, langzamerhand leerde de ondervinding, dat dit stelsel geenszins volmaakt was en aan vele gebreken onderworpen was, zoodat er hier en daar zich

stemmen verhieven, welke die gebreken aanwezen en een nieuw, verbeterd stelsel voordroegen en aanprezen, betoogende, dat het Nederlandsche stelsel, bij de vorderingen die de krijgskunst wederom gemaakt had, te eenemale onvoldoende was.

Onder degenen, die zich het vroegste tegen het Nederlandsche stelsel van Vestingbouwkunde verzetteden, op de verlaten van hetzelfde aandrongen en nieuwe ontwerpen voordroegen, behoorde HENDRIK RUSE. Zijn Werk, *de Versterkte Vesting*, dat in 1634 te Amsterdam het licht zag, en waarvan ik in zijne Levensschets een omstandig verslag mededeelde, had de strekking om het een en ander te betoogen, en door aanwijzingen, berekeningen en afbeeldingen te toonen, hoe vestingen naar zijne denkbeelden moesten gebouwd en ingerigt worden.

Ik zal niet trachten te ontvouwen, welk verschil er tusschen het Italiaansche en Nederlandsche stelsel van vestingbouwkunde bestond; evenmin, welke de verdiensten van dit laatste boven het eerste waren, noch ook de verbeteringen, die RUSE en anderen trachtten in het nieuwe door hen uitgedachte stelsel te brengen en werkelijk bragten. Dit alles ligt geheel buiten den kring mijner wetenschap en zoo ik zulks beproefde, zou ik vreezen, grove dwalingen te begaan. Wie opgewektheid gevoelt om dit te onderzoeken, leze het Werk van RUSE zelve, of raadplege andere militaire Werken, gelijk bijv. het beroemde van JOHANN GOTTFRIED HOLZER, *Geschiede der Kriegskunst*, waarin dit met naauwkeurigheid en helder wordt voorgedragen. Het zij genoeg te zeggen, dat RUSE een der eerste ontwerpers was van een nieuw stelsel van vestingbouwkunde, hetwelk, gelijk de ondervinding leerde, nog veel te wenschen overliet, maar dat den grond legde tot die verbeterde vestingbouwkunde, door welke VAUBAN, COEHOORN en andere vermaarde krijgskundigen zich eenen onsterfelijken roem verworven hebben.

Het is meermalen het lot dergenen, die, zonder zich aan het oordeel of vooroordeel hunner tijdgenooten te storen, den gewonen weg, of, om dus te spreken, den ouden sleenter verlaten en hunnen eigen gang gaan, dat zij hevige tegenspraak vinden en met onaangenaamheden te kampen hebben. Dit ondervond ook RUSE. Terwijl Vorsten en Koningen zijne verdiensten huldigden en als om strijd zijne hulp tot verbetering hunner vestingen inriepen, werd hij door eenen Landgenoot en Krijgsmakker vinnig over zijne nieuwe begrippen omtrent de Vestingbouwkunde aangevallen. Deze Landgenoot was GERARD MELDER genaamd, die de betrekking van Fortificatie- en Bataillonsmeester der stad Utrecht vervulde en denklijk een broeder was van den Leydschen Hoogleraar in de Wiskunst, CHRISTIAAN MELDER, welke, aan het hoofd der Akademische jongelingschap, in het noodlottige jaar 1672, kloekmoedig aanbod, die stad te helpen verdedigen en zoo lang het gevaar dreigde, met ijver zich van de op hem genomen taak kweet. Deze GERARD MELDER gaf, vier jaren nadat het Werk van RUSE, *Versterkte Vesting*, het licht zag, een Geschrift uit, den titel dragende van: *Korte ende klare instructie der regulare en irregulare Fortificatie met haere buitenwercken, te gebruijken defensieve en offensive . . . ; met eene korte wederlegging der sustenus van Heer HENR. RUSE, over de hedendaegse Fortificatie en 30 lustige Questien met hare solutie.*

(1) Res. Gedeep. 14 Maj 1672.

(2) MOLLERUS zegt op den 20sten Febr. 1679, zoo als ook Can. Gott. Jöchen, *Allgem. Gelehrten Lexicon*, die echter in zijn artikel RUSE meestal MOLLERUS volgt. In de in mijne Levensschets vermelde opschriften wordt zijn sterfdag op 4 Maart 1679 gesteld, welke wel de juiste dag zal zijn. Het verschil zal waarschijnlijk uit den ouden en nieuwen stijl moeten verklaard worden.

Welk eene waarde RUSE aan deze tegenspraak hechte, blijkt uit de Voorrede van een tweede, door hem weinige maanden na dat van MELDER uitgegeven, en tot dusverre mij onbekend (1) Werk, gedrukt in 1638 bij denzelfden BLAAU, te Amsterdam, waar vier jaren vroeger zijne *Versterckte Vesting* het licht zag, één deel in folio, 32 bladzijden groot, en den titel dragende van: *Aenwijzinge der Misverstanden van G. MELDER, begaen in sijne Instructie van de Fortificatien, in welke hij de sustenuen van H. RUSE in 't verstercken der hedendaagsche Fortificatien poogt te wederlegghen, door denselven H. RUSE, ten dienst en grondiger kennisse der Liefhebbers deser Konst beantwoort; met eene afbeelding of figurative kaart, voorstellende eene royale Vesting, ingerigt naar de versterkingswijs van RUSE.*

In deze Voorrede doet RUSE nader de redenen kennen, waarom hij zijn, thans door MELDER gegispt Werk, *Versterckte Vesting*, voor vier jaren had uitgegeven. Hij had zulks, zegt hij, gedaan, ten deele « uijt oorsaecke, dat de liefhebbers iets zouden « vinden in deze materie om hare geesten veranderingen te geven, « dewijl te velde, gedurende den Munsterschen vrede, hier te « lande voor haar niet voorgevallen is; ten deele oock, opdat hij « hare censuren over dat Werk mogt vernemen, om of daar- « door hem (RUSE) in sijne opiniën te confirmeeren, of dat hij iets « beters mogt vernemen.» Dat doel, dus gaat hij voort, had hij gedeeltelijk bereikt; want door genoemd werkje had hij, zoo wel hier te lande, als in Duitschland, Brabant en andere aangrenzende Vorstendommen gelegenheid gehad met vele liefhebbers over de in dat Tractaatje beschreven manier van fortificeren te discouneren, tot welk einde hij ook modellen gemaakt had, omdat plans of grondteekeningen alleen slechts verwarring voortbrengen; met dat gevolg dat hij, « sonder mij dies te roemen, » gelijk hij zich uitdrukt, tot nu toe met geene onpartijdige Ingenieurs of Cavalliers, in deze wetenschap ervaren, dat werk gedisputeerd had, of zij hadden moeten erkennen, hoezeer het ook eenigen in het eerst tegen de borst was, dat dit geheele werk op vaste en bekwaame regels gegrond was. « Ben ook deshalven, » voegt hij er bij, « van onderscheidene Potentaten en Vorsten versoekt en ge- « roepen geworden, gelijk nog dagelix geschiet, om hare vestingen « ofte te verbeteren, ofte oock op nieuw te leggen, naer gele- « gentheid van saecken.» Zijne manier had dan tot nog toe de Balance bij alle verstandigen en onpartijdigen overgehaald, en op onderscheidene plaatsen werd naar deze bij hem uitgegeven manier gefortificeerd, voor zoo veel de gelegenheden zulks toelieten. Maar, naardien hij, evenmin als andere Ingenieurs, in zijn uitgegeven tractaatje, op verre na zijne regte conceptiën niet had blootgesteld, had hij, RUSE, altijd hope gehad, dat een of ander Nederlander zijne denkbeelden en ervaringen zou aan den dag gelegd hebben, strekkende tot verbetering van de vestingwerken die men nu gebruikte, wier zwakheid zoo groot was, gelijk de dagelijksche ondervinding overal leerde, waar zij aangetast werden, en waarvan het onnoodig was voorbeelden bij te brengen,

(1) Een exemplaar van dit Werk is in het bezit van den Heer J. T. BOBEL NRESNUS, Correspondent der Tweede Klasse, die mij na de uitgave der Levensschets van RUSE daarmede bekend maakte en het op de verplichtendste wijs ten gebruike afstond, met bijvoeging van eenige andere inlichtingen omtrent RUSE.

« dewijl schuiften en wagens daer vol van sijn; want hoe naer- « der men onder haere wallen komt, hoe weiniger defensie men « vindt.» Dit was echter niet gebeurd, tot dat hij, den 8sten Julij 1638 van eene reis naar Duitschland te huis gekomen, eindelijk met blijdschap vernam, dat zekere GERARDT MELDER, van Utrecht, eenige fortificatiewerken (hij hoopte nieuwe inventiën) had laten nitgaan, benevens eene wederlegging van zijne beweringen over de hedendaagsche fortificatiën. Hij was ongeduldig geweest het werkje te lezen en te onderzoeken, maar had tot zijn leedwezen bevonden, « dat het 't oude deuntje was, vergeselschap met een deel oude dingen, die soo gemeen waren, dat se de schooljongers genoeg wisten.» Hij had er niets in opgemerkt, of het was al voor lange jaren gekend, en gelijk het A, B, C in de scholen voor die willen leeren lezen. De wederlegging van zijn werkje, daarin voorkomende, beteekende mede niets; zij toonde, dat MELDER het niet verstaan had, of hem tot nadere verklaring wilde uitlokken. Dit laatste kwam hem het meest waarschijnlijke voor, omdat hij zich niet kon verbeelden, dat het uit haat of nijd was geschied, daar hij den edelen MELDER nooit gezien had. Hij zou zich dan ook nader verklaren, en in het kort deszelfs ongegronde wederlegging van zijne beweringen, « waarover Sijn Edele meer dan vier jaren scheen gepractiseert te hebben, in den kleijnen tijd van drie à vier dagen, die hij tegenwoordig « vaceren mogt (alsoo hij wederom verreijsen moest naar sijne besoi- « nes), soo kort als 't mogelijk was, Sijn Edele aenwijzen.» RUSE zou « zulks in dit Werkje, waaraan hij den naam van *Aenwijzing der Mis- verstanden van G. MELDER* gaf, doen, hetgeen geschiedde *ex tempore* en zoo ras als de pen loopen kon, omdat hij geen tijd had, zich over deze genoeg van zelve sprekende materie lang op te houden.

Men ziet hieruit, dat RUSE in zijne Voorrede geene de minste waarde toekent aan hetgeen door MELDER ter wederlegging van zijn nieuw stelsel van vestingbouw aangevoerd was, en hem, als een man, die ten sterkste aan het bestaande, omdat het oud was, gehecht bleef, en alle verbeteringen, omdat zij iets nieuws bevatteden, versmaadde, met minachting behandelt. Hij liet het echter niet bij deze algemeene gezegden, maar in het Werk volgt hij MELDER op den voet, weerlegt hetgeen door dezen tegen zijn stelsel was bijgebracht en ontzenuwt zijne aanmerkingen. Ten slotte verdedigt hij zich tegen de beschuldiging door MELDER tegen hem aangevoerd, dat hij zijne wetenschap uit Fransche boeken, bepaaldelijk uit een van den Graaf DE PAGAN, zou ontleend hebben, en dat derhalve hetgeen hij had gegeven, geenszins nieuw, maar van anderen overgenomen was. RUSE ontkent niet, dat het Werk van DE PAGAN in sommige opzichten eenige gelijkenis had met het zijne, doch verklaart tevens, dat hij er eerst een jaar, na het uitkomen van zijne *Versterckte Vesting*, mede bekend was geworden.

Zes jaren lang liet MELDER dit nieuwe Werk van RUSE onbeantwoord, wanneer hij eindelijk in 1664, een nieuwen aanval waagde, met uit te geven een *Appendix aan de Instructie van de Fortificatien en Bataillons, met eene korte wederlegginge der sustenu van H. RUSE, over de Hedendaagsche Fortificatie* (1).

(1) Te Amsterdam bij JAN VAN WAESBERGE, I D. 30. Dit werkje werd mij medegedeeld door den Majoor der Genie J. G. W. MERKES, Adjudant van Z. M. den Koning.

Daarin bestrijdt MELDER op eene vrij vinnige wijs de beweringen van RUSE, ontwikkeld in zijne *Aenwysinge*. Onder anderen, zegt hij van hem in zijne Voorrede: «Dat zijn goede vriend RUSE son- «der twijfel meent, dat al de wijsheid in zijn brein alleen, als «in een kabinet opgesloten was. Dat men niet genoeg verheugd «was, dat ons so een verstandige Solon geboren was, als mijn «goede vriend RUSE.» Hij spreekt tegen, dat hij meer dan vier jaren er over zou gestudeerd hebben, om het eerste Werk van RUSE te weerleggen, en wilde nu zijne vlugheid toonen, door slechts ééne maand na de uitgave van het Werk van zijnen tegenstander dit Tractaatje *citissime* te schrijven, alhoewel het niet, door verschillende omstandigheden, dan zes jaren later uitkwam. Hij verwijt bovendien RUSE, dat hij weinig of niets nieuws heeft medegedeeld, en dat het meeste «kopijen, oude sustenuen en na- «bootsingen» waren van Jesuiten te Parijs en van den Graaf DE PAGAN. Hij volgt daarop het werk van RUSE van bladzijde tot bladzijde, en tracht aan te toonen de verkeerde beweringen van dien ingenieur en de juistheid van zijn, dat is, van het oude Nederlandsche stelsel van Vestingbouwkunde, eindigende met eene zamenspraak tusschen hem en RUSE, waarin door beiden over sommige punten der Vestingbouwkunde geredetwist wordt.

Het blijkt niet, dat RUSE op deze tweede tegenspraak van MELDER geantwoord heeft; althans zijn mij tot hiertoe geene andere dan de beide vermelde Werken van hem voorgekomen, en door den Deenschen Schrijver MOLLERUS en den Duitscher CHRISTIAAN GOTTLIEB JÖCHER worden ook alleen die twee werken genoemd, als door RUSE in het licht gegeven. Of hij het niet der moeite waardig hebbe geacht, MELDER op nieuw te wederleggen, dan of zijn vertrek naar Denemarken, dat vermoedelijk niet lang na de uitgave van het laatste Tractaatje van MELDER plaats vond, zijne uitlandigheid en drukke bezigheden hem daarin verhinderd hebben, zijn vragen, die nu bezwaarlijk kunnen beantwoord worden. Genoeg zij het, dat deze twist tusschen RUSE en MELDER, de aandacht niet slechts hunner landgenooten, maar ook van vreemden tot zich trok. Ten bewijze daarvoor kan strekken, dat van de twee eerste Geschriften dier beide tegenstanders eene Hoogduit- sche vertaling vervaardigd werd, welke in één Boekdeel te zamen, in den jare 1670 te Osnabrugh het licht zag (1). En is het dan niet dubbel vreemd, dat een man als RUSE, wiens nieuwe ontwerpen zoo veel opspraak verwekten, bij de nakomelingschap genoegzaam ten eenemale is kunnen in vergetelheid raken, en dat een vreemdeling (2) bijzondere aanleiding gaf, om zijne verdiensten en schriften thans meer algemeen bekend te doen worden?

Ik zeide zoo even, dat de twee vermelde Boekwerken, voor zoo verre wij weten, de eenige waren, die door RUSE in het licht werden gegeven. Hij heeft echter nog een derde geschreven, dat niet uitgegeven werd. Het draagt den titel van *Speculum fortificationis*, of Spiegel der Vestingbouwkunde. Daarin wees hij niet

(1) Onder den titel van: HERR. ROSEN und GERN. MELDER, *Architectura militaris, oder gründliche Anweisung zur Verbesserung und Verstärkung des heutigen Tages gebräuchlichen Fortification*, etc.

(2) De Baron DE SELBY, voormalig Deensch Gezant bij dit Hof; zie mijne Levensschets.

zoo zeer aan, wat er bij het aanvallen of verdedigen van vestin- gen behoorde in acht genomen en gedaan te worden, maar het- geen hij in meer dan twintig belegeringen, gedurende welke hij met de betrekking van militairen Ingenieur bekleed was, gedaan en opgemerkt had, opdat de deskundigen daaruit de gebreken der tegenwoordige Vestingbouwkunde als met eigene oogen zouden kun- nen zien, en de daarin te brengen verbeteringen zouden kunnen waarnemen (1). Welke de reden zij, waarom dit Geschrift, het- welk RUSE reeds in zijn eerste Werk, de *Versterckte Vesting*, had toegezegd, niet het licht heeft gezien, en of dit Handschrift nog in Denemarken of elders berust, dan wel verloren is gegaan, heb ik niet kunnen ontdekken.

Na aldus met de strekking en den inhoud der Geschriften van RUSE en den strijd daarover tusschen hem en MELDER ontstaan, bekend te zijn geworden, zal men misschien vragen, of het oor- deel van RUSE over zijnen tegenstander niet te streng was, en aan wiens zijde men het er voor kan houden, dat de waarheid geweest is? Zoo ik in staat ware, de Werken van Ingenieurs te verstaan en te beoordeelen, zoude ik daarop uit mij zelven een stellig antwoord kunnen geven; maar zulks ligt geheel buiten den kring mijner wetenschap. Ik moet mij dus in dezen op het ge- voelen van anderen verlaten, doch doe dit met vertrouwen. Of zal men aan RUSE den palm der overwinning niet toekennen, wanneer men een man, als JOHAN GOTTFRIED HOJER (2), terwijl hij MELDER met stilzwijgen voorbij gaat, in zijne beroemde Ge- schiedenis der Krijgskunde, hem hoort opnoemen onder de eer- sten, die het Nederlandsche stelsel van Vestingbouw varen lieten, en op eene andere, eigene, verbeterde wijs aanvingen de vestin- gen in te rigten? En mag ik mij ook niet beroepen op eenen nog in leven zijnde Ingenieur, wiens belesenheid en uitgebreide kennis in het vak der Vestingbouwkunde algemeen erkend is? Ik bedoel den Majoor der Genie en Adjudant van Z. M. den Koning, J. G. W. MERKES, die reeds vóór twintig jaren in één zijner vroegste Werken (3) met grooten lof van RUSE gewaagde, en die mij op nieuw verzekerde, dat hij hem aanmerkte als een Vesting- bouwkundige, die zijnen tijd vooruit was, en wiens heldere en grondige denkbeelden bewondering verdienden, doch welke in die dagen hier te lande weinig ingang hadden, ja hevige bestrijders vonden bij kortzigtige en aan het oude gehechte lieden, gelijk MELDER en anderen. Regtmatige hulde derhalve bewees de ver- maarde Deensche Dichter en Geschiedschrijver, VITUS BERING, aan de verdiensten van RUSE, toen hij onder zijne afbeelding (4) twee

(1) MOLLERUS spreekt van dit Handschrift en geeft er den korten inhoud van op. Ook Jöcher gewaagt er van.

(2) B. II, bl. 222, waar hij hem ROSENSTEIN, naar zijne heerlijkheid, noemt. Dat hij hiermede RUSE bedoelt, blijkt uit de daarachter gevoegde *Litteratur*, waar zijne *Versterckte Vesting* onder de bronnen wordt opgenoemd.

(3) Ik bedoel zijne *Verhandeling over het belang der Vestingen voor den Staat*, in 1823 door den toenmaligen Eersten Luitenant Ingenieur MERKES geschreven, doch eerst twee jaren later te Brussel, bij BAST VAN KEMPEN uitgegeven. In die Verhandeling, een jeugdigen arbeid van den Schrijver, welke mij, bij het op- stellen der Levensschets van RUSE onbekend was, wordt betoogd, dat HENRIUS RUSE in ruime mate tot de vordering der Ingenieur-Wetenschap medegewerkt heeft. De plaats, voorkomende op bl. 53, 2de uitgave, verdient in haar geheel gekend te worden, waarom ik dezelve, met voorkennis en goedkeuring van den Heer MERKES, als Bijlage A, hierachter opneem.

(4) Tot dusverre is mij die afbeelding nimmer voorgekomen. Deze epigrammata

opschriften in dichtmaat stelde, waarin hij zijne uitstekende bekwaamheden, bijzonder als Vestingbouwkundige, hoogelijk verhieft, en wie onzer zal niet erkennen, dat een ander Schrijver (1) naar waarheid sprak, toen hij RUSE « een uitstekend, roemrijk en in « de Vestingbouwkunde door en door ervaren man » noemde?

Ik had deze nieuwe Bijdrage tot het Leven en de verdiensten van RUSE reeds afgewerkt, toen ik van den Majoor en Adjutant van Z. M. den Koning, J. G. W. MERKES, een antwoord ontving op mijn vroeger gedaan verzoek, mij op zijne wijs van beschouwing, ten aanzien der verdienste van RUSE, als Vestingbouwkundige te mogen beroepen. In dit antwoord vestigde de Heer MERKES niet slechts mijne aandacht op de onder *Bijlage A.* medegedeelde plaats zijner in jeugdigen leeftijd vervaardigde *Verhandeling over het belang der Vestingen voor den Staat*; maar hij voegde daarbij nog eene belangrijke aanteekening omtrent RUSE's verdiensten als Ingenieur, met de vergunning, daarvan dat gebruik te maken, hetwelk ik noodig of nuttig mogt achten. Met erkentelijkheid zulks doende, deel ik die aanteekening hier mede, niet twijfelende, of de Tweede Klasse en allen, wie de roem des Vaderlands ter harte gaat, zullen zich hierdoor aan den Majoor MERKES verplicht rekenen, en hem daarvoor, met mij, opregten dank betuigen.

Deze Aanteekening is van den navolgenden inhoud:

« Van al de Nederlandsche Ingenieurs vóór COEHOORN, is HEN-
« DRIK RUSE diegene geweest, welke de gezondste begrippen van
« fortificatie had (2). Met veel aandacht had hij de vordering der
« Ingenieur-wetenschap in andere landen gadegeslagen, en boven-
« dien aan den aanval en verdediging van verscheidene sterke
« plaatsen deel genomen, waarbij hij niet minder dan bij menig
« gevecht, de schitterendste bewijzen gaf van een even dapper en
« beleidvol krijgsmann, als een uitstekend Ingenieur te zijn. On-
« geveer 1643 maakte hij zijne eerste aanteekeningen over vesting-
« bouw, dewelke hij naderhand, volkomen toegerust met de kennis
« der Nederlandsche Ingenieur-school, en na vooral de toen in
« Frankrijk en Duitschland gebouwd wordende sterke plaatsen met
« veel opmerkzaamheid te hebben gezien en vergeleken, in het
« licht gaf, nagenoeg gelijktijdig met de *Fortification du comte*
« DE PAGAN, bevattende eene opmerkelijke algemeene overeenkomst

of Lofdichten op RUSE zijn te vinden in de *Deliciae Poetarum Danorum*, uitgegeven door ERIC ROSTGAARD, T. II, pag. 103. Lugd. Batav. 1693, 8°. Daar dit Werkje niet in aller handen is, en de opschriften aangaande RUSE wel verdienen meer bekend te worden, laat ik ze, als *Bijlage B.*, hier achter volgen. Nog meen ik hierbij eene bijzonderheid te mogen voegen, dat op den 20sten April 1786 bij H. H. Mog. een verzoekschrift inkwam van HENDRIK JASSE RUSE, planter en ingezetene der Kolonie Rio Berbice. Kan deze man tot het geslacht van RUSE behoord hebben? Bestaat die familie nog in de West? Opmerkelijk is het, dat de bedoelde persoon, even als onze RUSE, den voornaam van HENDRIK draagt.

(1) REYTERS, in *Dissert. de Munitionibus*: « Vir excellentissimus, famigeratissimus et in Architecturae militaris studio experientissimus. »

(2) « Voorzeker was hij ook niet minder een echt Nederlander, zoo in afkomst, geboorte en denkwijze als zijn tijdgenoot, doch jeugdigere, COEHOORN, welke laatste, ten gevolge der naderhand uitgegeven correspondentien tusschen Louvois en den grootbarntigen vicomte de CAMILLY, vooral sedert den thans geheel bekend geworden inhoud des laatsten briefs aan Louvois, van den 10den Maart 1673, uit Oude-naerden (wegens het aldaar overkomen van COEHOORN, met aanbieding zijner diensten « *et mille choses qui peuvent être préjudiciables aux Hollandais* ») bij onze warmste en meest onpartijdige Geschiedschrijvers wel een pijnlijk gevoel of wijfel heeft achtergelaten. »

« in algemeene beginselen met laatstgenoemden grooten Hervormer
« der Ingenieur-wetenschap. Zoo wees RUSE het eerst de groote
« nadeelen aan der opeenstapeling van vreemdsoortige figuren van
« vestingwerken, met een slecht flankement en meestal nog met
« gebrekkig profiel, grondende al zijne aanmerkingen op heden-
« daagsche ervaring en algemeen veldwinnende gezonde begrippen
« der kunst. Dat zoodanig Werk den, overigens veelgeachten,
« Fortificatiemeester of Onderwijzer MELDER in het harnas joeg,
« als hebbende een werk geschreven, waarin een algeheele stil-
« stand der versterkingskunst en bovendien al de vooroordeelen
« en gebrekkige beginselen zijner voorgangers als bouwstoffen wa-
« ren opgenomen, — kan wel geene verwondering baren; want
« het was een te plotseling licht voor zijne zwakke oogen, heb-
« bende zich niet van de oude school van DOGEN, FRITAG, MA-
« ROLLOIS en anderen kunnen losmaken, terwijl RUSE zich een
« eigen weg baande en zijn onderwerp geheel als kunst en zonder
« personaliteit behandelde. Hij ondervond met MELDER wat COE-
« HOORN met zekeren PAEN gebeurde, doch de bitse persoonlijke
« aantijgingen van MELDER (door RUSE *schoolhasig* genaamd) be-
« wezen slechts voor de toekomst, dat hij zoo wel in het gebied
« der maatschappelijke beschaving, als in dat der zuivere weten-
« schap zijn *mindere* was. »

« RUSE paste dan zijne bevestigingsmethode op eene grootere
« schaal toe, gevende meer lengte aan de polygoon voor zijn zoo-
« genaamd midden roijal, dan MELDER; zijne groote flanken staan,
« even als bij den Graaf DE PAGAN, loodregt op de defenslijnen
« en zijn flankement is in het algemeen krachtiger en beter ge-
« ordend dan bij een zijner voorgangers, — daargelaten dat hij te
« veel flanken bezigt, wat trouwens ook het geval met DE PAGAN
« en verdere tijdgenooten was, hoezeer RUSE wel een losrukken van
« vooroordeelen toewentte, maar er niet geheel en al mede op
« den voorgrond kwam. Zijne bolwerken en ravelijnen zijn rui-
« mer en beter geordend dan vroeger; de schadelijke en allerzijds
« regtstreeks of echarperend ingezien wordende *fausse-braije* of
« lage wal, waaraan de oude Nederlandsche Ingenieurschool zoo
« ongemeen gehecht was, verving hij door een beter werk, in
« den vorm eener Tenaille vóór de courtine, ten einde door het-
« zelve de poort, de keel van het Ravelijn en de bressen in de
« bolwerksfacen te beter te bewaken. Met eenige kleine wijzigin-
« gen of vereenvoudigingen bekomt het Tracé van RUSE eene op-
« merkelijke overeenkomst met de tweede Bevestigingsmethode van
« COEHOORN, mijns erachtens, het beste van dezen Ingenieur. Dat
« COEHOORN, in de zamenstelling zijner Bevestigingsmethode, aan-
« zienlijk is toegelicht en zelfs veel gebruik heeft gemaakt van de
« niet door hem genoemde en nu algemeen bekend geworden
« Geschriften van SPECKLE, RUSE, enz., valt wel niet te betwijfe-
« len. Dit laatste is meer waarschijnlijk, dan dat RUSE, volgens het
« verwijt van den Fortificatieonderwijzer MELDER, DE PAGAN zoude
« gecopieerd hebben (1). Zijne zamenloopende denkbeelden tot ver-
« eenvoudiging en verbetering der fortificatie met den Graaf DE

(1) Gelijk ik boven vermeld heb, ontkent RUSE zulks stellig, en zegt, met het Werk van PAGAN eerst een jaar na de uitgave van zijne *Versterkte Vesting* bekend te zijn geworden.

D. J.

« PAPAN, is dus voorzeker een eervol verwijt van MELDER, als ook
 « dat RUSE zijn flanken t'eenemaal in denzelfden zin verordon-
 « neert als PAPAN.» Het is hier met andere woorden, hoewel
 « in het klein, het verwijt tegen de kettlers, mathematici, male-
 « fici en soortgelijken, dat zij in hunne uitspattingen reeds over
 « tegenvoetelingen, rondheid, beweging der aarde en dergelijke
 « gekheden durfden gewagen! — RUSE schijnt mij toe voor Ne-
 « derlands Ingenieurschool te zijn geweest wat de Graaf DE PA-
 « GAN voor de Fransche was, en dit hopen wij in het vervolg
 « bij gezondheid en ter gelegener tijd, in een ontworpen Geschie-
 « denis van Nederlands Ingenieurschool nader te betoogen, althans,
 « dat hij in grondige kennis van krijgswetenschap en ervaring,
 « geenszins beneden PAPAN stond, welke laatste nog geheele Hoofd-
 « stukken aan vrij gebrekkige tang- en hoornwerken gewijd heeft.»

B I J L A G E A.

*Merkwaardige plaats omtrent de verdiensten van HEN-
 DRIK RUSE, als Vestingbouwkundige, getrokken uit
 de Verhandeling over het belang der Vestingen voor
 den Staat, door J. G. W. MERKES, toen (in 1823)
 1ste Luitenant Ingenieur, nu Major en Adjudant van
 Z. M. den Koning.*

« Reeds in het midden der XVII^{de} Eeuw, als wanneer hier te
 « lande verscheidene verbeteringen aan de Vestingen moesten wor-
 « den uitgevoerd, twistte men over het aantal, de grootte, sterkte,
 « wijze van Verdediging en uitbreiding der Vestingwerken. In
 « menig opzigt verdient zeker Werk, getiteld: *Versterkte Vesting*,
 « enz. van den toenmaligen Nederlandschen Ingenieur en Capiteijn
 « HENDRIK RUSE van Amsterdam, Anno 1654 nog gelezen te wor-
 « den, alsmede zijn Tractaetje: « *Aenwijzing der misverstanden*
 « *van GERARD MELDER,*» (geschreven den 11^{den} Julij 1658) (1)
 « gerigt tegen laatstgenoemden Mathematicus, zijnde tevens *Fortifi-*
 « *catie- en Bataillonmeester te Utrecht*, waarin hij vele, zeer ge-
 « gronde teregtwijzingen deed met nuttige toewenkingen voor de
 « toekomst, omtrent den toenmaligen in Nederland gevolgd wor-
 « dende vestingbouw; bemerkings, welke, wanneer zij toenmaals
 « meer de aandacht der Regering hadden kunnen tot zich trekken,
 « en als zoodanig aan een deskundig onderzoek waren onderwor-
 « pen geworden, reeds aanleiding zouden hebben gegeven tot betere
 « bevestigings-methoden, dan diegene, welke men toen gebruikte
 « of nabootste, en waardoor naderhand zoo menigwerf ons Vaderland,
 « ten gevolge het spoedig bedwingen van verscheidene vestingen,
 « aan gevaren werd blootgesteld. Aldus ziet men niet zelden, dat
 « de ware belangen van den Staat in het gepaste oogenblik niet
 « uit het vereischte oogpunt aanschouwd worden.»

« Zoo zeide dan ook RUSE, onder anderen, aan genoemden
 « MELDER, in zijne kunsteloze taal: « dat hij de toenmalige me-

« nigvuldige buitenwerken, vooral de hoorn- en kroonwerken
 « (welke men eerst lang na hem heeft beginnen te slechten) als
 « moordkuilen beschouwde, dezelve een mes noemende, bestemd
 « om de vesting zelve de keel af te snijden; dat het ongeoorloofd
 « ware nieuwe vestingen te bouwen, die slechts voor een behoud
 « of verdediging van 1 à 1½ maand bestand waren; dat de toen-
 « maals uitgevoerd wordende tang- en hoornwerken, door de halve
 « bolwerken en lange veldwaarts gekeerde lijnen, die dezelve vor-
 « men, zeer zwak zijn en onmogelijk in het front wel kunnen
 « verdedigd worden, wanneer men dezelve naar de regels aanvalt,
 « en eens gewonnen zijnde, men ook dadelijk de ravelijnen of
 « halve manen veroverd, als wordende nu van hier beheerscht en
 « ontwapend; dat men almede uit deze krachteloze, massieve
 « ligchamen, de lage en meereendeels ook de hooge wallen inziat
 « en enfileert; dat de contrescarpen den vijand meestal te veel dek-
 « king verschaffen; dat de toenmalige ravelijnen weinig nuts waren,
 « als hebbende geene krachtige bres- en reversvuren, en kunnende
 « ook niet voldoende uit den kapitalen wal ondersteund worden;
 « dat men contregarden en groote ravelijnen moest bezigen, niet
 « alleen, om meer verdedigers te kunnen bevatten, maar ook,
 « om wegens de grootere ruimte, tusschen deze vooruitspringende
 « werken geslagene korpsen te kunnen opnemen en beschermen;
 « dat de buitenwerken eenen verkeerden terugtocht en gedekte
 « gemeenschap met de kapitale werken moesten aanbieden, een
 « gebrek aan schier alle toenmalige vestingwerken eigen; dat men
 « de flanken door de buitenwerken beter moest dekken en tegen
 « het vernielen der vijandelijke batterijen bevrijden; dat het niet
 « altijd voordeel is, de courtinen minder commandement te ge-
 « ven dan den hoofdwal, terwijl hij in zijn tracé wel degelijk aan-
 « toont, hoe men hierdoor bij eenen aanval op het ravelijn of op
 « de bastions voordeelen bekomt; dat de verschaansingen op de
 « meest aanvalbare bastions permanent, ingevolge de rigting der
 « keel en niet van schouderhoek tot aan schouderhoek, bij wijze
 « eener halve bolwerks-afsnijding, moeten aangebragt worden, moe-
 « tende daarenboven nimmer uit de veroverde bastions-facen kun-
 « nen worden beheerscht, zoo als toenmaals veelal met de slechts
 « passagère retranchementen van een nietig profiel plaats had, enz.»

« Wanneer RUSE nu ook niet met zijne, in het midden der
 « XVII^{de} Eeuw voorgeslagen denkbeelden en verbeterd tracé, in
 « allen opzichte deze en menige andere gebreken heeft kunnen
 « wegruimen, ware het, wegens de gegrondheid van het meeren-
 « deel zijner bemerkings en zijne reeds aangewende pogingen
 « tot herstel en vooruitgang wenschelijk, ja pligt geweest, op dit
 « stuk met meer aandacht na te denken, en hem voor het reeds
 « aangewende dankbaarheid te betoonen. Doch zelfs zijn naam
 « is even zoo zeer in vergetelheid geraakt als eene menigte andere
 « uitmuntende en verhevene voortbrengselen van vele onzer meest
 « verdienstelijke mannen.»

(1) Men ziet hieruit, dat de Heer MERKES toen reeds bekend was met het tweede
 Werk van RUSE, *Aenwijzing* enz., hetwelk eerst kort geleden in mijne handen
 kwam.

B I J L A G E B.

(Viti Beringii Carmina varia)

In Imaginem

HENRICI RUSSE

Supremi vigiliarum Praefecti. (1)

Sic praefert vultus nullis cataphractus in armis
 Russius, et totus, qua patet, ore suo est;
 Qui formās Castrorum omnes edoctus et artis,
 Et varium dextrae belligerantis opus,
 Scripto idem, gladioque potens sibi pignorat orbem,
 Et seclum ingenio provocat omne suo.
 Redde viro Mavors, Heroum insignia, laurus,
 Et famam auspiciis, quam dedit ille, tuis.

Aliud in Effligiem Ejusdem.

Quisquis es, et pigram terram, plebemque perosus
 Munera Fortunae nobilioris amas,
 Quem spectas, venerare vitum, cui tota remisit
 Roma suas artes, Graecia tota suas,
 Vindice quo vires perdunt tela omnia belli
 Et tormenta sibi nil nisi nomen habent,
 Ille arces, et castra tuo Mors saeva furori
 Objicit, et genii bellipotentis opem,
 Ille rudi limo Naturam dedolat omnem,
 Atque suis subigit cuncta Elementa locis,
 Jupiter aedificat, sed munit Russius orbem,
 Quodque alter condit, perficit alter opus.
 Quam merito Bellona tuis hunc induis armis,
 Qui totum jungens Martis et Artis opus
 Tantum Scipiadus solus supereminet omnes,
 Quantum Mars Musis cedit, et arma togae.

IV.

DE MAJOR VAN COEHOORN VAN HOUWERDA.

(Herinneringen uit Oost-Indië, uit het dagboek van een Belgisch
 Officier.) (2)

Gevaarlijk en hagchelijk was het tijdstip van 1824—1830 voor de Nederlandsche kolonien, in het Oosten, die, nauwelijks gekomen van de beroeringen aan welke zij gedurende vijftien jaren waren blootgesteld, door eenen vreeslijken opstand werden geschokt. Na den bloedigen kamp waarvan Palembang het tooneel geweest was, begonnen zij een weinig te verademen. In de maand Julij 1824 was de Gouverneur-Generaal VAN DER CAPELLEN op het eiland Celebes aangekomen, en had met de Radjas en opperhoofden van dat eiland, verschillende verdragen gesloten. Slechts twee vorsten in het westelijk deel des eilands — die van Tanetta en van Soepa — waren weigerachtig gebleven om het Hollandsch oppergezag te erkennen en het grondgebied terug te geven, waarvan zij zich in

(1) General Major.

(2) Door een onzer geachte mede-arbeiders overgenomen uit de Belgische *Précursus* van 14 en 17 Sept. II. Wij achten het niet onbelangrijk hierbij te berinneren aan het werk: *Veldtocht op Celebes*, door J. C. VAN RIJNEVELD.

1814, tijdens de Engelschen deze belangrijke kolonie onderwierpen, hadden meester gemaakt. De eerste was echter spoedig door de wapenen bedwongen, terwijl de tweede, ten gevolge eener vernielende en aanstekende ziekte, welke de tegen hem gerigte expeditie teisterde, zijne onafhankelijkheid bleef handhaven.

In datzelfde jaar 1824 barstte evenwel het vuur van den opstand eensklaps aan alle zijden op nieuw uit. Verscheidene inlandsche vorsten en grooten, bekend door hunne stoutmoedigheid en sterk door den haat tegen eene vreemde overheersching, welke in het hart van overwonnen volken nimmer wordt uitgedoofd, verhieven gelijktijdig de oproervaar, op bijna al de eilanden waar de Hollandsche kleuren wapperden. Aan de eene zijde zag men het gebied van Djocdjocarta, op de stem van den vreeslijken DIEPO NEGORO, te wapen snellen; aan de andere zijde wapenden zich de cijnsbare vorsten van Celebes, om de verdragen, nauwelijks door hen aangegaan, met geweld te verbreken. Ontzettend was de schok van het eene einde der Sunda-Eilanden tot het andere. Zelfs Batavia en Macassar sidderden achter hunne, met geschut beplante wallen. De bekommering was algemeen, want ieder dag kondigde eenen nieuwen opstand aan, en men was geenszins voorbereid om aan al die plotselinge en onverwachte uitbarstingen het hoofd te bieden. Het gevaar dreigde van alle kanten en het oogenblik scheen gekomen te zijn, waarop het *to be or not to be* van het Nederlandsch gezag in de Oostersche Zeeën, moest worden beslist. En voorzeker ware het met dat gezag gedaan geweest, wanneer de Genius, die over de bijna fabelachtige lotgevallen van de republiek der Vereenigde Nederlanden in de XVII eeuw waakte, niet voor een oogenblik ware opgewekt, om hunne laatste bezittingen in het Oosten te redden. En nogtans zou die redding waarschijnlijk onmogelijk geweest zijn, indien de verschillende opstanden met evenveel eenheid als kracht waren bestuurd geworden, wanneer hunne aanvoerders gemeenschappelijk hadden kunnen handelen en wanneer niet ieder hunner afzonderlijk, en slechts met het uitzigt op eigen, individueel voordeel gehandeld had. Het Koloniaal bestuur verzuimde van zijne zijde ook niets, om de hoofdleiders van al deze verschillende bewegingen van elkander verwijderd te houden, en omtrent alles wat er voorviel het diepste geheim te bewaren, zoodat men op het eene punt onkundig bleef van den opstand welke op een ander punt was uitgebroken. Te midden van het dreigend gevaar, behield het den schijn eener gerustheid, welke het verre was van te bezitten en toonde een zelfvertrouwen waarvoor het flegmatische Hollandsche karakter alleen berekend is. Deze houding was voorzeker de beste welke men, te midden dier hagchelijke omstandigheden, aannemen kon, de eenige waarmede men mocht hopen den storm het hoofd te zullen bieden. Maar hoe menig schitterend wapenfeit ging ook in deze doffe stilte niet verloren! hoevele heldendaden werden in deze officiële geheimzinnigheid niet verslonden! Welke heerlijke voorbeelden van moed en zelfopoffering werden niet met den sluier, die, toen zoo noodzakelijke, geheimzinnigheid bedekt! Want zoo het gevaar met ieder uur rees, ook de moed van dat handvol dapperen, welke men het Oost-Indisch leger noemde, klom telkens hooger en eindigde eindelijk met het gevaar te beheerschen.

Getuige der uitstekendste gebeurtenissen van dezen heldhaftigen strijd, waarin ook de Belgische naam roemvol schitterde, vermeen wij aan onze oude wapenbroeders verschuldigd te zijn, eenige der voornaamste episoden te vermelden dier zoo weinig bekende gebeurtenissen, en waarvan de helden reeds bijna allen, of door dien moorddadigen oorlog, of door het moordend klimaat van Indie zijn weggemaaid. Door het ophalen dier roemrijke bedrijven, zullen wij aan de schim van zoo menig' dapperen eenigen troost schenken voor de ondankbare vergetelheid waarin men hunne namen heeft doen vervallen, en wij zullen voor het geheugen der overlevenden die heilige broederschap terugroepen, welker herinnering zoo streelend is voor het hart van den soldaat, vooral wanneer zij gesloten is, in die plegtige oogenblikken van gemeenschappelijk gevaar, waarin allen gelijk zijn, en waarin een ieder aan allen behoort.

De expeditie welke in 1825 door den Generaal VAN GEEN met zooveel nadruk in de baaijen van Boni en Soepa werd geleid, had het Nederlandsch gezag op het eiland Celebes hersteld. Sedert het vertrek des legers naar Java, heerschte aldaar de diepste vrede, en de schrik welke onze wapenen hadden verspreid, scheen voor langen tijd, zoo al niet de vriendschappelijkste betrekkingen, ten minste de materiële uitvoering der gesloten verdragen met de inlandsche vorsten, te verzekeren. Hierop volkomen vertrouwend, verliet de Generaal VAN GEEN Macassar, na het bevel over deze plaats aan den waardigen en braven Kolonel BISSCHOF te hebben opgedragen, die door strenge regtvaardigheid en door vastheid van karakter, er in slaagde om order in het bestuur, en eensgezindheid tusschen de vorsten van Boni, Soepa en Sidening en verscheidene andere onafhankelijke vorstendommen te doen heerschen.

Nauwelijks echter hadden de Nederlandsche schepen de wateren van Celebes verlaten, toen een vorst, die zich steeds weerspannig tegen het Hollandsch gezag had betoond, en zich slechts een oogenblik schijnbaar had onderworpen, om de kracht onzer wapenen te ontgaan, het voornemen opvatte om op nieuw de kans van eenen opstand te wagen. Deze vorst was de vreeslijke LAPATAUW, een man wiens behendigheid zijnen moed evenaarde, en die op de volksstammen welke aan zijn gezag waren onderworpen, dien onverdeelde invloed uitoefende, welke, op half barbaarsche volken, door list, dweepzucht en stoutmoedigheid, altijd wordt verkregen. Eene aanzienlijke legermagt was op zijne stem bijeengetrokken, en het rijk van Tanetta waarover hij heerschte, was in een uitgestrekt legerkamp herschapen, waarin hij meende de geringe magt welke Macassar bezette, gerust te kunnen uittarten. Onze toestand was allergevaarlijkst. De Gouverneur van Macassar had slechts een handvol soldaten ter zijner beschikking, daar al de beschikbare strijdkrachten naar Java en Bornéo waren geroepen, om den opstand, welke op alle punten dier eilanden was uitgebarsten, te helpen dempen. En ziet daar weergalmt eensklaps uit de naburige bosschen en rotskloven het woord: «*Krijg!*» — weldra zullen ons misschien al de vruchten der expeditie van VAN GEEN ontvallen. In deze hagchelijke omstandigheden moest er een snel en beslissend besluit worden genomen; want het was bovenal noodzakelijk, om door eenen stouten slag den opstand in zijne geboorte te stuiten, wilde men hem niet op andere vorsten

zien overslaan, wiens onderwerping meer schijnbaar dan welgemeend was. De Kolonel BISSCHOF stelde onmiddellijk eene kolonne te zamen, bestaande uit eene kompagnie Europesche infanterie, eene kompagnie Amboinezen, vier vuurmonden, waarvan twee houwitsers en twee stukken berggeschut, en een detachement huzaren hetwelk nauwelijks 32 paarden telde. De geheele kolonne was 800 man sterk; aan haar werd de taak opgedragen om de geduchte magt van LAPATAUW te gaan vernietigen; zij verkreeg tot aanvoerder den Majoor VAN COEHOORN VAN HOUWERDA.

Het zou voorzeker moeilijk geweest zijn, voor dezen gevaarvollen togt een stoutmoediger en onversaagder aanvoerder te kiezen. Gesproken uit het geslacht van den beroemden Ingenieur COEHOORN, droeg hij een dier namen, welke reeds alleen een onderpand der overwinning zijn. Van geboorte een Vriesch, paarde hij aan de beradenheid en aan de volharding, het erfdeel van dien volksstam, al de levendigheid der zuidelijke bewoners van Frankrijks, wier uiterlijk men in zijne zwarte oogen en in zijn zwart hoofdhaar hervond. Het was alsof zijn bloed met buskruid was vermengd. Ofschoon nog jong zijnde — hij had den ouderdom van 40 jaren nog niet bereikt — bezat hij reeds eene rijke ondervinding van den oorlog. Hij had deel genomen aan de groote gebeurtenissen van de laatste jaren van het keizerrijk, en den Russischen veldtogt mede gemaakt, waarin hij zich door zijn moed had onderscheiden en het kruis van het Legioen van Eer had verworven. Later verscheen hij in den bloedigen strijd waarvan Nederlandsch Oost-Indië het tooneel was, en behoorde tot de expeditie van den Generaal VAN GEEN tegen Celebes. Eene zeldzame vlugheid van geest, een buitengewoon snelle blik, eene onvermoeide werkdadigheid, eene dapperheid welke geen gevaar kende, een scherpzinnig oordeel, waren de hoedanigheden van dezen Officier. Zijne levendige en kernachtige taal ontvlamde den moed zijner soldaten en boezemde hun een onbepaald vertrouwen in. Minzaam en goed, was hij hart van het hoofd tot de voeten, en zoo wij hem allen als een broeder beminden, waardeerden wij hem tevens als onzen degen en als ons schild.

Deze was de man aan wien de Gouverneur van Macassar de expeditie toevertrouwde. Geen ander had zich misschien met zulk eene stoute en gevaarlijke taak durven belasten.

Men kent de zonderlinge omtrek van het eiland Celebes, welke bijna een K vormt. De hoofdstreep, welks bovenste gedeelte oostwaarts afwijkt, loopt bijna van het noorden naar het zuiden. De twee andere beenen vormen drie baaijen, welke den naam dragen van *Boni*, *Telo* en *Tomini* of *Gorongtala*. Ten westen nu van het bovenste been, ligt het koninkrijk Tanetta, gedeeltelijk omgeven met steile rotsen, gedeeltelijk met digte bosschen, door welke men zich met de bijl eenen weg banen moet. Om den vijand te bereiken, moesten wij deze bosschen doortrekken, de kruin volgende der bergen, welker keten, niet ongelijk aan eene groote steenen kam, van het zuiden naar het noorden dit gedeelte des eilands doorloopt, — of wel, door het vermeesteren der bergengten, langs de zeezijde indringen. VAN COEHOORN koos dezen laatsten weg. Op den 6 Julij 1826 werden wij ingescheept; met het aanbreken van den volgenden dag verlieten wij de reede van Macassar, en toen wij de roode daken der huizen en de grijze

wallen van het fort Rotterdam langzamerhand uit het oog verloren, was het als of eene inwendige stem mij influisterde, dat wij weldra zouden terugkeeren, beladen met den buit van een overwonnen koninkrijk, maar, helaas! tevens het stervend lichchaam van onzen stoutmoedigen bevelhebber met ons voerende.

Nauwelijks in volle zee geraakt, wendden wij, door eenen gunstigen wind gedreven, eensklaps den steven noordwaarts en kregen den volgenden dag de kust van Tanetta in 't gezigt. Het was elf uur in den morgen. De landing werd volbragt en onze bevelhebber zond onmiddellijk een' parlementair naar den vijandigen vorst, om hem zijn voornemen kenbaar te maken, en ware het mogelijk, tot een vergelijk te komen. Hij gaf hem een uur van beraad. Die tijd scheen ons lang, ofschoon hij besteed werd met het doen van verkenningen, en om ons tot eenen strijd gereed te maken, waarvan de uitslag moeilijk was te voorzien, maar waarvoor niemand terugdeinsde, zoo zeer had de heldhaftige COEHOORN den moed, zelfs der zwaksten, weten aan te vuren. Wij bevonden ons in eene uitgebreide vlakte, die geheel met rijstvelden was bedekt. Ten westen werd zij begrensd door het zeestrand, en ten oosten door een naakt en steil rotsgebergte, aan welks voet eene rivier stroomde, die eene, met de kust evenwijdig loopende, lijn beschreef. Deze rivier liep van het noorden naar het zuiden, besproeide gedurende eenen loop van eenige uren de oostelijke zijde der vlakte, rigtte zich dan plotselings westwaarts en wierp zich in zee. Van de plaats waar wij ons bevonden ontdekte men in het steil gebergte slechts één doortogt, door welken het mogelijk scheen heen te dringen; het was eene smalle sombere bergkloof, die op eene bres geleek welke door het zwaard van eenen reus geslagen was. Aller bliken staarden reeds lang op deze opening, toen wij op eens onzen parlementair zagen terugkomen. De oproerige vorst LAPATAUW had naar geene voorslagen willen luisteren, en was vast besloten de kans des oorlogs te wagen. Nu aarzelde COEHOORN geen oogenblik langer, en ofschoon hij de meerderheid der vijandelijke strijdkrachten en de onverschrokkenheid van hunnen aanvoerder volkomen kende, besloot hij onverwijd tot den aanval. Er bleef geene keus over; er moest een zware slag geslagen worden, en de vijand door stoutmoedigheid in ontzetting worden gebragt. Die taak was echter uiterst moeilijk. De stad Tanetta lag op de kruin der rotsmassa welke zich voor ons uitstreckte. De met palmbladen bedekte daken der huizen, boven welke zich een, met schietgaten voorzien, torentje eener moskée verhief, waren nauwelijks zichtbaar. De stad was door eenen versterkten wal omgeven, die door een oud Fransch officier, DELORME genaamd en tijdens het bestuur van DAENDELS uit Java verbannen, was aangelegd. Bovendien werd de toenadering door kleine vooruitliggende werken, gedeeltelijk langs de rivier geëcheloneerd, gedeeltelijk op de helling des bergs verspreid, nog verdedigd.

Na het uitvaardigen der vereischte bevelen, stelde COEHOORN zich aan het hoofd der infanterie. Onze vier vuurmonden werden onder de bevelen gesteld van den Luitenant LEEMENS; de schrijver dezer regels bekwam het bevel over de kavallerie, terwijl vier sloepen, ieder met zestig matrozen bemand, onder bevel van den Luitenant-ter-zee DE BOER, de opdracht ontvingen, om de rivier op te varen,

ten einde de redouten in den rug te nemen en de troepen over te voeren. Hierop stelde de kolonne zich in beweging, trok in goede orde en onverschrokken door de vlakte, en rigtte zich op de door ons hierboven aangeduide bres. Nauwelijks echter waren hare tirailleurs deze laatste op een kanonschots afstand genaderd, of zij werden door een hevig artillerievuur begroet, hetwelk door onze vier, voortreffelijk aangevoerde, vuurmonden onmiddellijk werd beantwoord. Het was alsof het gebergte vlammen braakte. De schoten volgden elkander met eene ongelooflijke snelheid op, en de vlakte was door de kogels en granaten letterlijk omgewoeld. Inmiddels droog de infanterie, in weerwil van dien vuur- en ijzerregen, stoutmoedig voort op de vóórliggende werken des vijands, terwijl onze huzaren, door telkens hernieuwde charges, eenen zwerm van Tanettaansche ruiters terugdreden, die, in het zuidelijk gedeelte der vlakte afgedaald, ons telkens trachtten te omsingelen. Het klein getal onzer troepen scheen vervierdubbeld door de onversaagdheid van COEHOORN, die, onder eenen hagelbui van kogels, steeds vooruitdringende, en telkens in eenen wolk van kruidamp verdwijnende, eindelijk den voet der redouten bereikte. Zij werden in den looppas, en in weerwil eener hardnekkige verdediging, één voor één bestormd, beklommen en genomen. De stoutheid van dezen aanval verstomde den vijand. Intusschen hadden wij nog slechts het gemakkelijkst gedeelte van onze taak vervuld; het hoofdfort moest nog worden vermeesterd. Maar de soldaten waren uitgeput van vermoeienis, en er kon niet aan gedacht worden om hen de rivier te doen overtrekken en de westelijke, bijna loodrechte, helling des bergs te doen beklimmen. Buitendien begon reeds de avond te vallen. COEHOORN gaf dus bevel dat de troepen eenige rust zouden nemen, terwijl hij met de officieren van zijnen staf de stelling des vijands ging verkennen, ten einde met het aanbreken van den volgenden dag tot de bestorming van Tanetta gereed te zijn. Na de sterkte, de stelling en verdedigingsmiddelen des vijands te hebben opgenomen, bekwam hij de overtuiging dat het fort, met eenige hoop op eenen gunstigen uitslag, niet kon worden aangevallen. Aan die zijde is de rivier zeer diep, zijn hare oevers zeer steil, en werden deze laatste door een ontzaglijk artillerie-kruisvuur verdedigd. Toen de troepen dan eenige rust hadden genoten en het vijandelijk geschut was vernageld, gaf de opperbevelhebber eensklaps bevel tot den terugtogt, zonder dat iemand het doel kon raden van een besluit, zoo geheel in strijd met de gewoonten van dezen officier. Wij trokken terug naar het punt alwaar wij des morgens waren ontscheept, en bereikten in den nacht het strand. Hier sloegen wij onze tenten neder, terwijl onze schepen in de nabijheid het anker wierpen. Nauwelijks waren wij gelegerd, toen wij de tijding kregen, dat een sterk detachement hulp-troepen van Maros en Sidenring, onder geleide van den Hollandschen Resident MAYOR, met snelle marschen langs de landzijde naderde om aan onze expeditie deel te komen nemen. Tot hertoe had niemand de reden bevroed der beweging welke COEHOORN had doen uitvoeren, maar weldra loste zich het raadsel van den terugtogt op. Gedurende den nacht riep de Major al de onderbevelhebbers in zijne tent te zamen, en bij hen voegden zich de twee Kommissarissen, welke het Gouvernement aan de Expeditie

had toegevoegd om de onderhandelingen te leiden, welke met LAPATAUW mogten worden aangeknoopt. In deze soort van krijgsraad, beproefden de beide Kommissarissen, pen- en cijfermannen, voor wie de minste kruiddamp onverdragelijk was, te bewijzen, dat het onmogelijk was om de hoogten van Tanetta te vermeesteren; en dat aan eene voortzetting der onderneming niet te denken was; in één woord, zij voerden duizende redenen aan — de eene al burgerlijker dan de andere — om den terugweg naar Macassar aan te nemen, of ten minste COEHOORN te doen besluiten nadere bevelen van dáár af te wachten. Tegen al deze redeneringen stelde de kloekmoedige Majoor de zekerheid over die hij had, dat een onmiddellijke aanval met het beste gevolg bekroond zou worden. Met kracht deed hij de voordeelen gelden gedurende den vorigen dag behaald, de geestdrift der troepen, en den schrik waarmede de vijand genoegzaam al zijne verschansingen, met de blanke wapenen, had zien vermeesteren. Al de officieren deelden in zijn gevoelen; zijne manhafte taal vond ingang, en er werd besloten om met het aanbreken van den dag tegen de sterkte van Tanetta op te trekken.

Bij de eerste morgenschemering waren wij de rivier overgetrokken. Op den linker oever vonden wij het detachement dat de Resident MAIJOR ter onzer hulp aanvoerde. COEHOORN verzamelde al de onderbevelhebbers en zeide hen: «Wij trekken op Tanetta aan; de vijand is talrijk, maar ieder onzer zal zijn plicht doen, en ik sta in voor de zege onzer wapenen.»

In weinige woorden maakte hij ons met zijn plan bekend, hetwelk bestond in het aanvallen der zuidelijke face van de sterkte, alwaar de minder samenhangende zijde des bergs betere en meerdere kansen voor onzen aanval opleverde. Vervolgens zond hij aan den Gouverneur van Macassar eenen brief, om hem kennis te geven van de voordeelen gedurende den vorigen dag behaald, en hem te melden, dat 's middags om 4 uur een tweede brief zou worden afgezonden, die de tijding zou behelzen van het nemen van Tanetta, of van den dood van den aanvoerder der onderneming. Deze brief, het testament als 't ware van dezen dapperen soldaat, werd in gedachte door ieder onzer ondertekend.

Het was vier uur in den morgen; de vereischte bevelen werden met spoed uitgevaardigd. Vier gewapende sloepen ieder met 50 matrozen bemand, werden onder het bevel van den Luitenant ter zee DE BOER, gelast de rivier op te varen, eenige kleine forten op den linker oever, tusschen ons en het hoofdfort liggende, te vermeesteren, aan den ingang der engte, door ons den vorigen dag ontdekt, te landen, en zich eindelijk bij ons te voegen aan den uitgang van een ander defilé, door hetwelk wij gingen beproeven eenen doortogt te verkrijgen.

De geheele kolonne was met eene onbeschrijflijke geestdrift bezield. In volmaakte orde naderde zij den ingang van dit defilé, op eenigen afstand ten zuiden van het eerste gelegen. Onze tirailleurs drongen er binnen, zonder den minsten weerstand te ontmoeten, en werden door het hoofdkorps gevolgd. Naauwelijks waren wij het defilé ingetrokken, of er deed zich aan onze linker zijde een hevige schutgevaarte hooren; hetwelk door het gebergte twee en driewerf werd herkaatst, maar steeds zwakker werd, naar mate wij voeruitgingen. Onze marsch was uiterst gewaagd; zij

kwam ons des te gevaarlijker voor, doordien het eigenlijk gevaar zich nergens vertoonde, en juist daardoor ons toescheen overal te wezen.

Onze weg liep door eene smalle, kronkelende engte, aan beide zijden omgeven door steile, omzamenhangende rotsen, waarvan struiken nederhingen met een dicht loof bedekt, waarin wij bij iedere schrede gluurden, telkens verwachtende daaruit de trompen van geweren of pistolen te voorschijn te zien komen. Op eenigen afstand van den ingang van het ravijn, waarin wij ons bevonden, hadden zich twee wegen aan ons vertoond. Volgens de berigten, door COEHOORN ingewonnen, liepen zij evenwijdig, beschreven eenen boog, die over den bergrug van het zuidwesten naar het noordoosten liep, en kwamen te zamen in de kom der vallei, welke door het fort van Tanetta werd beheerscht.

De kavallerie ontving bevel om de zuidelijkste der wegen in te slaan, ten einde aan die zijde het hoofdkorps te dekken, hetwelk zijnen weg door het groote defilé of ravijn vervolgde. Geheel tegen onze verwachting werd onze marsch door niets gestuit. Als vreedzame reizigers trokken wij vooruit, en vernamen slechts nu en dan het geluid van eenig dier, hetwelk, door het eentoonig getrappel onzer paarden verschrikt, op onze aannadering de vlugt nam. Rondom ons heerschte de grootste stilte, en wij hoorden slechts een zeer flauw kanonvuur in de verte, hetwelk wij begrepen dat door den aanval op de kleine forten werd voortgebracht. Na eenen marsch van vijf uren zagen wij den weg, waarin wij ons bevonden, eindelijk wijder worden, en weldra bevonden wij ons in de vallei van Tanetta, bijna gelijktijdig met het hoofd der kolonne, welke COEHOORN in persoon aanvoerde.

Het gezicht der citadel, welke wij met de zwakke middelen die ons ten dienste stonden, moesten veroveren, zou misschien een groot deel onzer soldaten schrik hebben aangejaagd, wanneer zij de moeilijkheden welke nog moesten overwonnen worden, hadden kunnen berekenen. Maar gelukkigerwijze bevonden zij zich zóó onverwacht aan den voet der sterkte gebracht, dat hun den tijd niet overbleef aan die moeilijkheden te denken. En was bovendien COEHOORN niet aan ons hoofd? Met hem was immers alles mogelijk; met hem kon men alles hopen. Aan allen had hij de overtuiging weten in te boezemen, dat niets onmogelijk is voor den man die met vastheid en met beradenheid wil.

Vóór ons verhief zich de hoofdstad van het rijk van Tanetta op eenen hoogen kegelvormigen berg, die bijna naakt en gevormd was uit eene opéénhooping van reusachtige rotsblokken, welke eene beklimming uiterst moeilijk maakten. Een enkele weg slingerde zich om den berg, maar deze werd over hare geheele lengte door drie zware batterijen verdedigd. Het geheel had de gedaante van eene groote steenen pauselijke *tiare*, waarvan ieder der drie kroonranden uit eene rij zwaar geschut gevormd was. Deze was de sterkte tegen welke wij onze krachten beproeven moesten.

Nadat COEHOORN de omstreken des bergs verkend had, plaatste hij zijne vier stukken, op eene ten zuiden gelegene hoogte, deed het vuur openen en vormde zijne infanterie in *Colonne d'attaque*, om haar in persoon ter bestorming van de onderste batterij aan te voeren. Dit was een waarlijk plegtig oogenblik. Sedert geruimen tijd reeds vuurde de vijand, uit al zijne stukken en

overdekte de vallei in alle rigtingen met eenen regen van kogels en schroot. De lucht weërgalmde van een ontzettend gedruisch, en weldra was de geheele berg in eenen dikken rook gehuld, als ware zij eensklaps in een vulkaan herschapsen. Op eens hoorden wij aan onze linker zijde, aan den uitgang van een ravijn, het gedruisch van eene menigte menschenstemmen: het waren onze matrozen, die, na de vermeestering der langs de rivier geplaatste fortjes, waren toegesneld om aan de bestorming van Tanetta deel te komen nemen. De verschijning dezer mannen, die, met opgestroopte hemdsmouwen, met naakte en bebloede armen, de enterbijlen waarmede zij gewapend waren, boven hunne hoofden zwaaiden, was inderdaad een fantastisch tooneel. Maar al onze aandacht was onverdeeld op onzen COEHOORN gerigt. Gedurende zes uren duurde de kanonnade aan beide zijden met dezelfde hevigheid voort. Eensklaps zagen wij hem, aan het hoofd zijner infanterie-kolonne, die onder eenen ontzettenden ijzerregen de vallei was doorgetrokken. Met den degen in de vuist beklom hij stoutmoedig de onderste helling van den berg, en bereikte, in weërwil van een steeds toenemend schroot- en kogelvuur, den voet van de onderste der drie batterijen. Hier gekomen meende hij eenige aarzeling te bespeuren bij de hem volgende soldaten. Op hetzelfde oogenblik rukt hij zich de épauletten van de schouders en werpt die binnen de vijandelijke batterij, zijne soldaten toeroepende: «Mijne vrienden! laten wij ze terughalen!» Deze woorden van hunnen Chef zijn voldoende om hunnen moed te doen herleven; zij verdubbelden hunnen ijver en dringen in de batterij, waar weinige oogenblikken daarna de Hollandsche vlag ontrold werd. Het was half vier in den middag.

Tot hertoe waren de hulptroepen van Maros en Sidenring bewegingloos gebleven; maar het gezigt van den heldenmoed van COEHOORN doet ook hunnen strijd lust ontbranden; zij stellen zich in beweging en bestijgen den berg aan de zuidoostelijke zijde, links van onze infanterie.

Intusschen stijgt de kolonne door onzen dapperen bevelhebber aangevoerd, in weërwil van den wanhopenden weërwil des vijands, steeds hooger. De rotsen schudden, als door eene onderaardsche kracht in beweging gebracht, en terwijl ontzettende losbrandingen uit het grof geschut ze doen beven, kruisen elkander duizende lichtstralen uit kanon en klein geweer, die zich om de verhevene rotsmassa als gloeiende lava schijnen te verspreiden. Maar niets vermog COEHOORN te weerhouden. Hij stijgt al hooger en hooger, bereikt de tweede batterij die op hare beurt wordt vermeesterd, en komt eindelijk aan de derde, die hetzelfde lot ondergaat. Intusschen is de gevaarvolle taak nog niet voltooid. De kolonne kronkelt zich nog steeds rondom den berg, ten einde zijne kruin te bereiken. Onze harten en oogen volgen haar met eenen onbeschrijflijken angst, en wij staan allen ontzet van bewondering en verbazing. Op eens verdwijnt zij te midden van den digten rook welke Tanetta als met een doodskleed omgeeft; maar weldra zien wij haar aan den voet zelve der citadel, weder te voorschijn komen.

Thans is niets meer in staat de dapperen van COEHOORN te weerhouden; zij beklimmen de sterkte terwijl de een den anderen tot stormladder dient, en kruipen alzoo door de nog rookende schietgaten. De heldhaftige Majoor is de eerste die binnen dringt, en

met eigen hand op het bovenste regter bastion de Hollandsche vlag ontrolt. Het was vier uur in den middag geworden.

Nu greep er een allerhevigst bloedbad plaats. Al de infanterie, de met hunne enterbijlen gewapende matrozen en de hulptroepen van Maros en Sidenring hadden achtereenvolgens de kruin des bergs bereikt, en velden alles neêr wat nog eenigen weërwil bood. Weldra onttaarde het gevecht in eene vreeselijke slagting. — De vijand, door zooveel stoutmoedigheid verslaagd, week terug en beproefde zijnen terugtocht langs eenen weg, welchen hij in de rotsen had weten open te houden; maar de huzaren, die waren toegesneld om den terugtocht aan de vlugtelingen af te snijden, sabelden alles neder wat aan het bloedbad binnen in de citadel ontkomen was.

Na de vermeestering der citadel, was COEHOORN, uitgeput van vermoeienis, op een affuit neêrgevallen, en wij waanden hem eenige oogenblikken dood. Gelukkig echter kwam hij door de ijlings aangebragte hulp, spoedig tot zich-zelven, en kon hij het genot smaken der roemvolle overwinning door hem behaald. De magt van den koning van Tanetta was verbrijzeld; zijne hoofdstad was verloren; zijne versterkingen waren genomen; zijn leger was gedeeltelijk omgekomen, het overige was met schrik en ontsteltens vervuld. Deze waren de resultaten van den gedenkwaardigen 9 Julij 1826, welke eene schoone bladzijde beslaat in de jaarboeken der Nederlandsche krijgsgeschiedenis. Wij betreuren het dat zij niet door eene bekwaamere pen dan de onze, is beschreven, want zij is eenen Tacitus waardig.

Deze overwinning had ons zeer smartelijke verliezen aan officieren en soldaten gekost, dapperen die op den drempel der overwinning vielen, en aan wie het niet gegeven was, gelijk aan ons, om de vruchten van dezen roemvollen togt te genieten en die niet hopen mogten dat het Vaderland zich eenmaal hun heldenmoed zoude herinneren.

Drie dagen binnen Tanetta doorgebracht, waren voldoende om de troepen van de doorgestane vermoeijenissen te doen uitrusten. Den vierden dag, drongen de huzaren, met eene verkenning in het binnenland belast, in eene uitgestrekte vlakte in het Noord-oosten des rijks, alwaar zich het paleis van LAPATAUW verhief. Bijna ware de koning hen in handen gevallen, doch hij ontquam als door een wonder. Zij vonden er eene menigte geschut en een magazijn, hetwelk eene zeer aanzienlijke hoeveelheid Engelsch buskruid bevatte. Het paleis deden zij in de lucht springen en trokken terug, na alvorens, met slechts twee-en-vijftig ruiters, eenige schitterende gevechten tegen een geheel korps Tanettaansche ruitery geleverd te hebben. De kieschheid verbiedt ons in meer bijzonderheden te treden omtrent dit gedeelte der expeditie.....

Alvorens Tanetta te verlaten, ontving COEHOORN voorslagen tot vrede van den vijandelijken vorst; hij weigerde die aan te nemen en vergenoegde zich, met LAPATAUW naar den Gouverneur van Macassar te verwijzen.

Aldus eindigde deze schitterende en korte veldtocht, waarover staatkundige redenen het Nederlandsch Gouvernement, in 1826, dwongen het stilzwijgen te bewaren. Is dat stilzwijgen, sedert verbroken? Is het verbroken voor dat wij deze regelen ter neder schreven?

Noodlottig was deze expeditie voor den held die haar aanvoerde. De buitengewone vermoeijenissen hadden hem geheel uitgeput. Eene verhitting welke hem bij de bestorming van Tanetta had bevangen, sleepte hem drie weken na onze terugkomst te Macassar grafwaarts. Nederland verloor in hem een officier van de grootste verdienste en van de buitengemeenste dapperheid: ware hij door den dood niet zoo vroegtijdig weggemaaid, dan zou COEHOORN eenmaal roemvol in de krijgsgeschiedenis van het land zijner geboorte hebben geschitterd, en zijn naam zou hebben uitgeblonken, naast dien van zijnen beroemden voorzaat, den Nederlandschen VAUBAN, en van den Brigade-Generaal COEHOORN, die zich in den Duitschen veldtocht van 1809, zoo roemvol onderscheidde. De officieren, zijne wapenbroeders, hebben ter zijner gedachtenis, niet ver van Macassar en bij een fort dat zijnen naam draagt, een klein gedenkteeken opgericht, op de plaats waar zijn stoffelijk overblijfsel is nedergelegd.

Moge de weinige regelen welke wij hier ter neder schreven, en het verhaal bevatten van een der schoonste wapenfeiten van den oorlog in Oost-Indie, der schim van dien dapperen eenigen troost schenken! Als vriend van COEHOORN, ontvingen wij zijnen laatsten snik, en belasteden ons met de treurige taak, om zijne laatste woorden aan zijnen grijzen vader over te brengen. Van dien heiligen pligt hebben wij ons sedert lang gekwet. Maar er bleef ons eene niet minder heilige taak te vervullen over, die namelijk van de roemrijke verrigting te vermelden, welke een zoo schoon en roemrijk leven bekrondde. Mogen wij, ingevolgd de waarheid, den laatsten wensch hebben vervuld van hem, wiens naam aan het hoofd dezer schets is geplaatst, en die gestorven is, na de belofte te hebben ontvangen, welke wij bij het schrijven dezer bladzijden vervullen; ras verwelkende bloemen, welke door den adem der hedendaagsche gebeurtenissen, reeds lang zullen zijn verdord, wanneer de herinnering aan den dapperen COEHOORN nog leven zal in het hart zijner wapenbroeders; want, het hart van den soldaat is voor de dooden die zij hebben bemind, een graf hetwelk voor de vergetelheid is gesloten.

NECROLOGIE DER SLOBKOUSEN.

Da droben in den Wolken schwebt
Ein Eickkranz, ewig jung belaubt,
Den setzt die Nachwelt ihm auf 's Haupt.
GOETHE.

Hij is niet meer die arme slobkous (1)! — Vermoeid, afgetoet en des levens zat, heeft hij het hoofd ter nedergebogen, en is heengegaan dáár — van waar ook zelfs geen slobkous wederkeert.

O, wanneer er slechts een enkel vonkje dichterlijk gevoel in mijn binnenste sluimerde, dan had het door deze mare in helderen gloed moeten opvlammen, om in eene onuitdoofbaren stralenkroon, over het graf der slobkousen, te lichten; maar de lier zal in mijne hand nooit iets dan wanklanken voortbrengen, an-

(1) Het woord slobkous is in dit stuk doorlopend mannelijk gebezigd. — Bij de ontwikkeling van het denkbeeld dat bij mij op den voorground stond, was dit volstrekt noodzakelijk, wilde ik niet in talloze dubbelzinnigheden en onduidelijkheden vervallen.

ders had ik thans eene SLOBKOUSIADE moeten dichten, waarbij de *Illyade* met de *Odyssee*, ja zelfs de *Jobsiade*, in het niet zonken.

Doch, al kan ik niet juichen zoo als anderen, ik zal daarom niet nutteloos weklagen over zijne afreize naar het Walhalla der uitrustingen van vroeger dagen; mijne weklagt zou hem niet terugbrengen, al was dit ook mijn wensch. Het pleit is beslist en het vonnis gewezen; derhalve zal ik noch voor, noch tegen, maar wel over den slobkous spreken.

Ik volg hierin gedeeltelijk het voorbeeld van een zeker lid van een veelvermogend ligchaam, die onlangs goedvond om, in de vergadering, noch voor, noch tegen, maar wel over een zeer bekend onderwerp te keuvelen, hoewel het pleit toen nog volstrekt niet beslist was. Velen nu waren van oordeel dat dat lid zulks behoorde uit te stellen, tot hij zich in de sociëteit of aan het dessert bevond, maar er was niemand onbeleefd genoeg om het hem te zeggen. Ik verwacht dan van mijne lezers dezelfde inschikkelijkheid die de vergaderde Heeren onlangs aan hun waardig medelid betoonden; vooraf belovende dat mijn onderwerp althans met niet minder kennis van zaken zal behandeld worden, dan het oorerende lid ten opzichte van het zijne ten toon spreidde.

De slobkous behoort wat geboorte en opvoeding betreft, tot de zoogenaamde geringere standen der maatschappij. Ik zal mij de dichterlijke vrijheid veroorlooven, hem voor een oogenblik te beschouwen als persoon, als denkend en handelend wezen; of om duidelijk te spreken, ik zal hem noemen in de plaats dergenen die hem tot kleeding verstrekte, en dan stelt hij, naar mijne wijze van zien, de type voor van den zoon des volks, van den Proletariër. Inderdaad, nimmer had een slobkous iets uitstaan met *gala-* of *bal-costuum*, en zelden betrad hij de mollige tapijten van een prachtig salon. Langs den grooten weg, op het land, in het veld of op het slecht plaveisel der afgelegene wijken eener groote stad, dáár was zijne plaats.

In zijne jeugd stapte ons luchthartig volkskind onbezorgd door dik en door dun, niet vreezende of hij zou zijn weg wel vinden, en als gevoelde hij dat het zijne bestemming was om groote zaken te zien en groote zaken te verrigten.

Reeds vroeg had hij kennis gemaakt met den lakkeij J. J. ROTSEAU, en door den omgang met dezen, ontstonden er denkbeelden en gewaarwordingen bij hem, die anders welligt niet in zijn binnenste zouden zijn opgerez. JEAN JACQUES echter, was wat stroef van aard, en veel te hoogdravend voor zijne eenvoudige vrolijkheid, zoodat hij hem weldra verliet, maar niet zonder een innig gevoel van erkentelijkheid, en met eene bijzondere opgewektheid voor wijsgeerige bespiegelingen.

In die dagen sprak men nog al over den filosoof van Sans Souci, en alzoo besloot hij derwaarts te reizen om *en passant* kennis te maken met zijne Pruisische broeders. Dáár beviel het hem echter volstrekt niet; hij wist reeds dat er weleer een zekere filosoof bestaan had, ook een zoon der armoede, EPICETES genaamd, die menigmaal *Stockprügel* had moeten verduren, maar van filosofen die *Stockprügel* uitdeelden, had hij een afschuw. Hij begreep daarenboven dat het nog lang zou aanloopen eer zijne kameraden van Potsdam hem verstonden, en alzoo pakte hij zijne biezen en ging naar Holland.

Hier was hij op zijn terrein; hij droeg in de burgersociëteiten brokken voor uit het *Contract social* van zijnen vriend JEAN JACQUES; hij greep goed aan in de genootschappen van wapenhandel; hij vloekte tegen Keizer JOZEF en de Engelschen; stak zijn tong uit tegen den Hertog van Brunswijk, en maakte het in één woord zoo gortig, dat een andere Brunswijk met een duizend

of wat Pruisische slobkousen hem onzagt op zijne plaats kwam zetten.

Dit verdroot hem, hij trok er uit en ging naar Parijs. Daar werd hij weldra dikke vrienden met den lakkeij FIGARO, en te zamen lachten zij volgaarne met den Graaf VAN ALMA VIVA. Als deze voorbij ging, zette hij menigmaal den duim van zijne rechterhand op den neus, strekte de vijf vingers uit, plaatste vervolgens den duim der linker weder tegen den pink der rechter hand, om zoodoende het geestigste gebaar van uitjouwing te maken wat ooit een straatjongen bedenken kan.

Men bemerkt dat hij in weerwil van zijne filosofie, los en vrolijk daarheen leefde. Dit duurde zoolang tot er eindelijk een bevig onweder losbrak; hij keek naar de lucht, vervolgens rondom zich en zei: «ik ben er buiten.» Zijne opmerking was juist, want het zwakke riet buigt zich voor den storm, maar heft zich weder op. Hij ontwaarde evenwel dat er vreemde dingen gebeurden en begreep dat het zaak was om de handen uit de mouw te steken. Hij ontmoette den Hertog van Brunswijk nogmaals op zijnen weg en nam eene schitterende *revenge*; om kort te gaan, de slobkous ROUSSEAU, FIGARO, of hoe hij heeten moge, kreeg eindelijk den boventoon en nu begon hij van groote zaken te droomen.

Geen wonder, want om tot den werkelijken slobkous terug te keeren, uit die van den sergeant HOCHÉ groeide in twee jaren tijds een bewonderd held, wies naam onsterfelijk zal wezen; uit die van JUNOT, van AUGEREAU, van BERNADOTTE, van MASSENA, enz., kwamen prijsen en hertogen voort; de slobkous was een ware hoorn des overvloeds voor krijgstatenten, maar ook voor adellijke titels; hij leverde graven, barons en ridders, ja zelfs Koningen en Vorsten. Inderdaad dit had hij niet gedroomd in de dagen van FIGARO, toen hij nog den draak stak met den graaf VAN ALMA VIVA. Zijn geweten begon soms te knagen, het was als had hij gezegd: *ôte toi de là, afin que je m'y mette.*

Bij dit alles bleef hij nederig en bescheiden, zelfs kenmerkte zich zijn doen en laten door eene zelfverloochening zonder voorbeeld, want naauwelijks had hij zijne gunstelingen gelegenheid gegeven om fortuin te maken, of, den afstand begrijpende die er voortaan tusschen hen bestond, liet hij ze varen en deed als had hij ze nimmer gezien.

Ook over Nederland stortte de slobkous zijne gaven uit, en het register van den Nederlandschen adel kan bewijzen, dat de Nederlandsche slobkous wel verdiend heeft dat hem deze geringe hulde gebracht wordt in een Nederlandsch militair tijdschrift. Wien zal het dan ook bevreemden dat onze militaire notabiliteiten er zoo lang aan gehecht bleven; hunne verplichting jegens hem was groot, dat zij die erkennen doet hun hart eer aan.

Op eene buitengewoon groote inspanning en krachtsontwikkeling, volgt meestal eene nog grootere afmatting. Deze waarheid zag de slobkous aan zijnen persoon in de ruimste mate bevestigd; want vooral sedert 1813 gevoelde hij zich zoo uitgeput, dat hij overtuigd was, zijn einde met rasse schreden te gemoet te gaan. Maar hij troostte zich met het bewustzijn, dat hij op een onbesproken en roemvol verleden kon wijzen, en dat hij eenen naam zou nalaten waar de tand des tijds vruchteloos aan zou knagen.

In het jaar 1830 waagde hij nog eene laatste poging om zijnen vorigen luister te herwinnen; maar te vergeefs; hij kwijnde nog eenigen tijd voort, en juist zestig jaren na zijne eerste kennismaking met den Hertog van Brunswijk, gaf de Nederlandsche slobkous den geest. Eén troost had hij echter, hij behoefde niet uit te roepen gelijk CAESAR: «Ook gij BRUTUS!» want het was geen zijner beschermelingen bij voorkeur, geen infanterist die hem den

genadeslag toebragt, het was — een voormalig Rijdend artillerist.

Na den slobkous in zijn politiek leven gevolgd te hebben, zullen wij nog eenen blik werpen op zijn fysiek bestaan.

Reeds bij Fontenoy was hij onder de wapenen en vocht dapper mede, althans de geschiedenis leert ons dat de Franschen er geschoten hebben met slobkousenknooppes en ander hoos tuig, waarvan men zich in den oorlog niet bedient. In dien tijd was de slobkous goed uit de kluiten gewassen en had eene flinke taille. Hij reikte tot over de knie en om hem op te houden, bezigde men den derden sluitriem of kousenband, die den ongelukkigen soldaat onder het kniegewricht werd aangelegd. Arme infanteristen van die dagen, waarlijk, het was wel noodig om den tegennatuurlijken gewonen pas voor u uit te vinden. Losheid en ongedwongenheid kon men moeilijk van u vorderen, dus trachtte men de stijfheid aan regelen te onderwerpen, en zoo ziet men dat de eene domheid bestendig de andere ten gevolge heeft.

Hoe trotsch de slobkous zich in den aanvang ook verhief, zoo was hij evenwel genoodzaakt zich te onderwerpen aan de wisselvalligheden der fortuin. Men kortte hem in tot beneden de knie, en in dezen toestand beleefde hij nog schoone dagen; later reikte hij slechts tot halfweg het scheenbeen, en om de bittere pil, die men hem liet slikken, te vergulden, werd hij versierd met biesjes, kwastjes of blinkende knopen, en men gaf zijn bovineinde van voren de gedaante van een hart, of men liet het opgaan in een punt. Dit alles echter belette niet dat hij zich ten slotte bescheiden moest verbergen onder zijnen doodvijand, de pantalon.

Dit griefde hem, maar hij zweeg; hij had te lang gediend om niet te weten, dat wel knappere lieden dan hij, dikwerf door *Pantalons* en hansworsten overschaduwde worden.

Kommervol rekte hij nu zijn duister aanzijn en hoopte op beter tijden, maar te vergeefs. De pantalon won van dag tot dag aan invloed, hij werd geliefkoosd, ja vertroeteld; Parijsche kleermakers gaven hem allerlei gedaanten en afmetingen; hij werd opgeschikt met passementwerk en galons; hij daalde sierlijk en net op zwartblinkende laarzen neder, kwam aan de gebrekkige vormen van een mismaakt been te hulp en verkorte in niets de regten van eenen welgevormden voet. De arme slobkous werd angstig, hij zag het maar al te duidelijk: zijn oude bondgenoot de korte broek, met wie hij vroeger één en onafscheidelijk was, moest het onderspit delven, wat zou er nu van hem worden?

De korte broek was gedurende eene lange loopbaan ook al aan velerlei wederwaardigheden onderworpen geweest. Beschuldigd van aristocratische beginselen, moest zij zich eenen geruimen tijd schuil houden, terwijl het sansculottisme zich op eene zorgbare wijze deed gelden. Kalmer dagen, die men vooral aan de slobkous te danken had, gaven hem eindelijk de rust en veiligheid weder. In weerwil van dit alles, deed de korte broek hooger eischen gelden dan de slobkous; de laatste was vreemd aan alle aanmatiging en bleef bescheiden aan de deur staan, dáár waar de eerste in het volle besef harer waarde binnentrad.

De Nederlandsche slobkous begreep zeer goed dat er voor hem, in den strijd tusschen de lange en korte broek, aan geene lijdelijke neutraliteit te denken viel. Dit verkeerde begrip had hij-zelf aan de Saxers, Venetianen, Pruisen, enz. duur helpen betalen, en hij was derhalve ten hoogste verwonderd, nog in zijne laatste levensdagen te hooren prediken, dat zijn vaderland eigentlijk bijna geen mobiel leger noodig had, dewijl men zich toch gemakkelijk buiten schot zou kunnen houden. Zijn slobkousen-verstand zei hem, dat eene dergelijke handelwijze steeds aanleiding gaf tot

beschuldigingen van dubbelhartigheid, en dat eene neutraliteit als deze, niet langer geëerbiedigd werd dan met de belangen der oorlogvoerende magten strookte; vooral wanneer de schender dezer onzijdigheid slechts eene ouderwetsche passive defensie te wachten had. Hij besloot derhalve om wakker partij te kiezen voor de korte broek, want dit was zijn natuurlijke bondgenoot, en zoo ziet men dat ook een' slobkous geestkracht kan toonen, al diende hij nimmer bij den Generalen staf en al bleef hij bestendig uitgesloten van alle ridderschappen en hooge collegien.

De betrekking tusschen hem en zijne oude kennis was echter aanmerkelijk verflaauwd; hij wist reeds dat de korte broek vroom was geworden en zich bijna uitsluitend aan de kerk had gewijd, en aldus nam hij zich voor, om eerst te onderzoeken wat de krachten van deze nog zouden vermogen. Eene gunstige gelegenheid bood zich daartoe aan, er was een bal ten hove, en dáár was het dat de korte broek weleer al haren luister scheen ten toon te spreiden. Een fiksgebouwde grenadier nam hem met zich op de eerewacht en in de marmeren gangen van het paleis, stond hij onbewegelijk op den uitkijk, de ooren gesloten houdende voor eene verleidelijke muziek, die hem uit de verte tegenklook; hij moest zijne gedachten bij elkander houden en mogt zich door geene zinnelijke aanvechtingen laten verstrooijen.

Ik behoef u niet te zeggen, hoe hij van zijne verkenning terugkwam, geheel ter nedergeslagen — kapot. Geen enkele korte broek had hij gezien dan aan de beenen der lakkeijen, en deze rekels, in plaats van hem met kameraadschappelijke welwillendheid te bejegenen, gelijk weleer FIGARO deed, zagen met onbeschofte verachting op hem neder. Hij merkte het duidelijk, de korte broek was nog meer in verdrukking dan hij, op die viel derhalve niet meer te rekenen; hij werd radeloos.

Kort daarna stond hij aan de hoofdwacht voor het geweer, het was op eenen Zondag en het regende dat het goot. De tijd viel hem lang, want het is niet vermakelijk om twee uren in een schilderhuis te staan, juist in de horizontale projectie der lijn welke twee togtige kijkgaten vereenigt. Hij werd daarenboven droefgeestig, want hoezeer hij ook zijn best had gedaan om zich droog te houden, het was hem onmogelijk geweest, dewijl de infanterist wiens beenen hij dekte, telkens bij het doen van eerbewijzing — in eenen grooten plas trad, die zich twee passen regts van het schilderhuis bevond. De soldaat nu, wanneer hij weder in zijnen schuilhoek kwam, keek aanhoudend naar zijne voeten en bromde: «Vervloekte sliklappen, ik wou dat je verr...» Waarlijk, eene dergelijke toespraak was niet bemoedigend voor den armen slobkous; maar hij vermande zich; wat baat het treuren, dacht hij, en in eene opwelling van jeugdige loszinnigheid, besloot hij tijdverdrijf te gaan zoeken in het bespieden der nette voetjes en fraai gevormde enkels der jonge dames, die schuins tegenover hem uit de kerk kwamen, een tijdverdrijf dat wel anderen dan hij, zich bij regenachtig weder gegund hebben. Maar o verbazing, o smart! Niets zag hij dan hagelwitte pantalons, de een' al rijker met kant omboord dan de andere; nu bestond er geen twijfel meer, de overwinning der pantalons was volkomen, want zelfs vrouwen, jonge bevallige vrouwen, die er voor zouden blozen om te toonen dat zij de broek aan hadden, vonden het natuurlijk dat men haar met dit kleedingstuk zag. — De slobkous maakte zijn testament.

Testament van den slobkous.

«Ik maak mijn ligchaam aan het Koninklijk museum te 'Hage. Gedurende mijn leven heb ik te groote daden verrigt, dan dat

mijnen naam aan het nageslacht onbekend kan blijven. Daar AMBERT echter de *galeus* of helm der Romeinen voor eene soort van parapluie aanziet, zou men mij ligtelijk voor eene impermeable waterschoen kunnen houden. Aan mij-zelf wenschte ik dien hoon, en aan het nageslacht die twijfeling te besparen. Ik verzoek dus dat men mij, op *liquor*, in gemeld museum plaatse, doch, niet in de Chinesche of Japansche zalen, dit zou de verwarring slechts bevorderen, maar bijv. tusschen een zeker merkwaardig melkkannetje, dat het beleg der citadel van Antwerpen bijwoonde, en die fraaije groene miniatuur-redoute welke men daar aantreft.»

«Dáár in dat gebouw, weleer de woning van een wakker krijgsman, hoop ik tot den jongsten dag te rusten, want het is mijne stellige begeerte om van eene eventuele restauratie verschoond te blijven; er is van alles een tijd die voorbijgaat en niet wederkeert, zoo goed voor de slobkousen als voor de BOURBOONS en de STUARTS. Bovendien heb ik steeds eerbied gehad voor het «*Vox populi, vox Dei*,» en zal ik het zeggen — toen mijn vonnis geveld was, hebben vele soldaten nieuwe dienstverbanden aangegaan, alleen dewijl zij van mij ontslagen waren.»

«Ik maak den geest van zelfsverloochening, die mij bij voortduring kenmerkte, aan de Nederlandsche krijgsglieden van alle rangen. O, dat zij mijn legaat niet versmaden, want voorwaar, ik zeg het hun, zij zullen er behoefte aan gevoelen in den tijd die komen zal, want die tijd dreigt nog menige beproeving over hen te brengen.»

«Er zal zelfsverloochening toe behooren, om te blijven volhard en in trouwe pligtsbetrachting, terwijl het billijke loon, erkenning van bewezene diensten en verbetering van tijdelijk welzijn, steeds achterblijft. Er zal zelfsverloochening toe behooren, om bij een wassend pauperismus orde en wet te helpen handhaven, terwijl kommer en ellende u toegrijzen uit de trekken der rustverstoorders. Er zal zelfsverloochening toe behooren, om met een kalm gemoed de beleedigingen eener opgewondene menigte aan te hooren, en slechts op feitelijkheden te antwoorden. Er zal zelfsverloochening toe behooren om, arm zijnde, den rijke te beschermen, en door den rijke, tot in 's lands raadzaal toe, miskend te worden, zoodra hij uwe hulp niet meer behoeft. Er zal zelfsverloochening toe behooren, om ten eeuwigen dage een martelaar te zijn der beschaving, een martelaar van den geest des tijds, die u wil en die u niet wil; een martelaar van den blinden koopmansgeest uwer landgenooten, die u beschouwen als een dood kapitaal, ja als een vampyr aan de staatsinkomsten.»

«Den eigentlijken slobkousengeest, datgene van mijn intellectueel aanzijn, wat de slobkousendienst ten gevolge had, maak ik aan de Nederlandsche korporaals. Wee, driewerf wee, over het Nederlandsche leger, zoo dit legaat wordt afgewezen. Dáár, waar geen slobkousendienst bestaat, zal men te vergeefs naar tucht en orde zoeken. De slobkousendienst is een werkelijk bestanddeel van een goed georganiseerd krijgswezen, dus moet de slobkousendienst in eere blijven, al is de slobkous niet meer. De gestrengte uitoefening van de slobkousendienst, legt bij den jeugdigen soldaat de kiem tot zuinigheid en zindelijkheid; zij is eene onderwijzeres, die hem weldra leert zich te schikken en te helpen, ook daar, waar hij den bijstand van anderen moet ontbeeren.»

«Doch ik zelf, naar wien dit belangrijk onderdeel van de dienst zijnen naam draagt, heb steeds eenen onverwinnelijken afkeer gehad van alles wat épauletten droeg en naar de slobkous rook. Daarentegen gevoelde ik eenen onbegrensden eerbied voor hen die zich boven mij verheven achtten, zoodra zij mij hadden ter

zijde gelegd. De slobkousendienst moet dus slechts worden uitgeoefend door hen die den slobkous droegen; dit is ook de ware zin en beteekenis van het woord, daar ik in mijn lang leven toch meer door groote daden dan door kleingeestigheden ben bekend geworden.»

«En gij, Nederlandsche officieren, acht u niet benadeeld door deze mijne beschikking, gelooft niet dat ik, om het den korporaals te geven, u iets heb onthouden, wat u van regtswege toekwam. Bedenkt dat het moeilijker en meer eervol is om anderen hunnen pligt te doen nakomen, dan hen van dien pligt te ontheffen, en hem als den uwen te beschouwen. Bedenkt dat ieder moet werken in den kring dien de natuur of de aard der zaak hem aanwijst, en dat het even nadeelig is alles zelve te willen doen, als zelve niets te willen verrigten.»

«En nu vaarwel Nederlandsch leger, houd mijne nagedachtenis in eere, en als het mogelijk is, dat ik uit het Walhalla op u neder zie, dan zal het zijn, met blikken van liefde en van verkleefdheid.»

A. W. P. WEITZEL.

Parijs 8 October 1847.

Mijn Heer en geacht Confrater!

Frankrijk heeft dezer dagen een groot verlies geleden in den persoon van den Maarschalk Hertog van Reggio. De *Spectateur Militaire* maakt eene biographische schets gereed over dezen doortuchtigen luitenant van Keizer NAPOLEON. Voor het oogeblik kan hij slechts zijn smartgevoel bij deszelfs tombe uitdrukken.

Naauwe banden, gedurende zijn even bekwaam als verstandig beheer gelegd, verbonden den Franschen generaal aan Nederland, en hij heeft altijd eene groote toegenegenheid voor uw land gekoesterd. De tegenwoordigheid van den kapitein der marine VAN KARNEBEEK, aide-de-camp van Z. M. den Koning der Nederlanden, van 's Hage gekomen, om bij de plegtigheid in de Invaliden tegenwoordig te zijn, bewijst tevens dat Nederland de diensten van den braven man niet vergeten heeft.

Gaarne hoop ik, Mijn Heer en geacht Confrater, dat gij in deze treurige omstandigheid, mede zult willen deelnemen aan het leedwezen dat Frankrijk gevoelt, en de korte aantekening van den *Spectateur Militaire* in uw geacht tijdschrift overnemen. De familie van den Maarschalk zal zeer gevoelig zijn voor deze hulde aan de nagedachtenis van haren geëerbiedigden vader gebragt.

De kapitein VAN KARNEBEEK heeft de beleefdheid zich te belasten met U tot dat einde een exemplaar van het aanstaande Nummer van den *Spectateur Militaire* te bezorgen.

Wil, Mijn Heer en geacht Confrater, de verzekering aannemen van mijne bijzondere achting en oprechte broederschap.

De Directeur van den *Spectateur Militaire*,

NOIROT,

Ridder der Orde van den Ned. Leeuw.

Wij achten ons gelukkig in de gelegenheid gesteld te worden, door de opname van onderstaande Biographische aantekeningen, te kunnen brengen eene welverdiende hulde aan de nagedachtenis van een der grootste militaire illustratiën van het fransche Keizerrijk, en tevens aan eenen man, die bij de uitvoering van eene groote en allergeewigtigste taak, zijne pligten, als Maarschalk van Frankrijk, wist te vereenigen met ware humaniteit, en zoodoende de hoogachting verwierf van allen, die de eer hadden hem te na-

deren, en van een Volk, dat, hoewel gekromd onder het ijzeren juk van het noodlot, zich steeds het regt konde aanmatigen van een oordeel uit te brengen over groote daden en grootsche handelingen.

De Hoofd-Redacteur,

J. C. VAN RIJNEVELD.

BIOGRAPHISCHE SCHETS

VAN DEN MAARSCHALK HERTOG VAN REGGIO.

Het leger heeft een' zijner dapperste bevelhebbers verloren; Frankrijk een' zijner grootste burgers.

De Maarschalk OUDINOT, Hertog van Reggio, heeft den 13^{den} September zijne lange en roemvolle loopbaan geëindigd, te midden van de dappere invaliden, wier gouverneur en voorbeeld hij was.

Vrijwilliger in 1784, kolonel in 1792, brigade-generaal een jaar daarna, divisie-generaal in 1799, opperbevelhebber in 1803, had OUDINOT reeds dertig wonden bekomen en een belangrijk deel aan zoovele overwinningen genomen, toen hij tot de waardigheid van Maarschalk verheven werd.

Alvorens hem dien scepter der krijgslieden te geven, wilde NAPOLEON zijne gedachte geheel openbaren nopens den krijgsman, aan wien hij het bevel over de vereenigde grenadiers had toevertrouwd. Met der daad leest men in het tiende bulletin van den Oostenrijkschen veldtog in 1809: «De Keizer heeft het bevel over het tweede korps gegeven aan den Graaf OUDINOT, een generaal beproefd in honderd gevechten, waarbij hij evenveel stoutmoedigheid als beleid heeft betoond.» Na vervolgens OUDINOT den maarschalksstaf en den titel van Hertog te hebben verleend, gaf hij die dubbele belooning een' nieuwen luister, toen hij in het dertigste bulletin de volgende zinsnede bragt: «Bij den slag van Wagram is het dorp Wagram, den 6^{den}, des morgens tusschen tien en elf ure bemagtigd, waarvan de roem geheel alleen toekomt aan den Maarschalk OUDINOT en aan zijn korps.»

Dit zijn slechts eenvoudige episodien van een leven dat een lang gevecht was, en waarvan wij in een onzer volgende nummers een meer in de bijzonderheden gaand overzicht zullen geven.

Bij de eigenschappen van een groot veldheer, vereenigde OUDINOT bovendien belangloosheid, gematigheid en een geest van billijkheid, die eerbied verwekken en toewijding inboezemen. Door den soldaat vergoed, maakte hij zich zelfs bemind in de landstreken die ongezind waren om zich aan onze wapenen te onderwerpen; wij zullen ons met twee bewijzen hiervan vergenoegen.

Na den slag van Austerlitz had NAPOLEON den afstand der Vorstendommen Neuchatel en Valengin van Pruisen geëischt, er een afzonderlijken staat van gemaakt en daarmede BERTHIER, zijn majoor-generaal, begiftigd. Het grenadierkorps neemt bezit van het vorstendom Neuchatel; hun generaal volbrengt zijne taak, tot voldoening niet alleen van het land en den nieuwen soeverein, maar, wat verwonderlijker is, ten genoegte zelfs van den koning van Pruisen. Bij zijn vertrek boden hem dan ook de inwoners van Neuchatel, behalve eenen eeredegen, het regt van burgerschap aan, dat erfelijk is en waaraan belangrijke regten verbonden zijn. BERTHIER schreef hem: «Mijne genegenheid voor U is even groot als mijne achting. Ik vlei mij nog eens, met U de goede bewoners van Neuchatel, die U als een vader beschouwen, te

« bezoeken; ik deel hunne verkleefdheid zoowel als hunne erken-
« telijkheid jegens U.»

Na den vrede, toen Frankrijk door Europa overheerd werd, schreef de koning van Pruisen aan den Maarschalk: « Ik bewaar « eene kostbare herinnering van het schoonste voorbeeld dat men « zich van de eer en den krijgsroem kan voorstellen; het is in mijn « hart gegrift, en ik wil U er een schitterend bewijs van geven, « door U aan te bieden de groote decoratie der orde van den « Zwartten Adelaar.»

In 1810 moest de Maarschalk OUDINOT zich met een geducht leger, op bevel des Keizers, van Holland meester maken; de soeverein van dit koninkrijk, LODEWIJK NAPOLEON, is genoodzaakt afstand van den troon te doen, en niet te min behoudt hij tot zijnen dood de levendigste toegenegenheid, de sterkste en opregtste vriendschap voor den veroveraar zijner staten. De Maarschalk bestuurt gedurende een jaar Holland met evenveel bekwaamheid als verstand, en toen hij het land verlaat, bieden de bewoners, uit eigen oogenblikkelijke beweging, hem eenen prachtige eeredegen aan, waarop zij de uitdrukking hunner diepe hoogachting laten graveren. Eene nog onverwachte belooning is hem toegedacht: Toen het lot der wapenen Koning WILLEM vergunde in zijne staten terug te keeren, is zijne eerste zorg, zijne militaire orde aan den Hertog van Reggio toe te zenden; eene decoratie begeerd door de dapperste krijgslieden. Bij zulk eene daad, die eenzeer den soeverein vereert welke haar volbrengt, als den grooten burger die er het voorwerp van is, gevoelt men zich doordrongen van toegenegenheid en bewondering voor deze antieke karakters.

De plaats ontbreekt ons heden om waardiglijk een zoo werkzaam leven te schetsen, dat tevens zoo vele nuttige lessen bevat. Wij vergenoegen ons met eenige woorden nopens de lijkstaatsie van den Maarschalk te zeggen.

De lijkdienst heeft plaats gehad dingsdag den 5den October, in de kerk der Invaliden. Aan de balustrade der galerijen waren zestien wapenschilden opgehangen, de overwinningen en voornaamste wapenfeiten van den opperbevelhebber der vereenigde grenadiers vermeldende. Men las er de namen: Zurich, Genua, Miucio, Amstetten, Weenen, Hollabrunn, Neuchatel, Ostrolenka, Friedland, Ebersberg, Wagram, Poloszk, Berezina, Bautzen, Arcis-sur-Aube en Madrid.

's Konings aide-de-campen en die van de Prinsen, leden van het korps diplomatiek, de ministers, alsmede een groot getal pairs en gedeputeerden, waren bij deze treurige, maar eerbiedwekkende plegtigheid tegenwoordig. Men merkte er op, met den algemeenen staf der nationale garde, deputatie van de zeventien legioenen van het Seine-departement, alsmede een groot getal nationale garden van Parijs en den omtrek, die zich bij deze deputatie hadden aangesloten, om een blijk te geven van hunnen eerbied en leedwezen over hunnen voormaligen opperbevelhebber. De polytechnieke school en die van den staf waren er ook vertegenwoordigd, en vermengd onder een groot getal generaals, hoofdofficieren, militaire intendanten en officieren van alle wapenen.

Soldaten en burgers hadden zich hier bij deze tombe als 't ware vereenigd. De kerk, eindelijk, was gevuld met aanzienlijken en uitstekenden van alle standen en uit alle landen. Onder de vreemde officieren er tegenwoordig, onderscheidde men bij de catafalque, van wege zijn' eerbied, den kapitein der marine VAN KARNEBEEK, aide-de-camp van den Koning der Nederlanden, bepaaldelijk uit 's Hage gekomen, om eene laatste hulde te brengen aan den generaal, den braven man, die steeds groote toegenegenheid voor

Holland koesterde, en wiens aandenken in die schoone landstreek altijd zijn bewaard blijven.

Buiten het kerkgebouw pakte zich eene ontelbare menigte zamen, om ook van hare zijde hulde te brengen aan den krijgsman, die op zulk eene edele wijs bijna veertig jaren lang den maarschalksstaf voerde, en die, even zedig als dapper, steeds in de hoogste mate de toegenegenheid van het volk wist te winnen.

De Maarschalk was gedecoreerd met de meeste grootkruisen van Europa; zij waren met de andere kenteekenen en de eeredegens van het Prinsdom Neuchatel en van het Koninkrijk Holland op de catafalque geplaatst, welke bewaakt werd door onder-officieren, leden van het legioen van eer. Zijne Hoogwaardigheid, de Aartsbisschop van Parijs, die bij de dienst tegenwoordig was, heeft de absolutie gegeven, en gedurende de mis, hoorde men achtervolgelijk eene losbranding van dertien kanonschoten.

Na de mis werd het lijk des Maarschalks in eene met zes paarden bespannen lijkkooets geplaatst, en reed buiten om het Hôtel der Invaliden heen, gevolgd door den geheelen lijkstoet.

Achter de lijkkooets volgden de luitenant-generaal Markies OUDINOT, de Graaf CHARLES OUDINOT, kapitein der Zouaven, de Burggraaf HENRI OUDINOT en de Graaf OUDINOT, zonen en kleinzonen van den Maarschalk, alle vier ijlings uit Afrika toegesnel om aan de lijkplegtigheid deel te nemen.

Het strijdpard volgde de lijkkooets, die stilgehouden heeft alvorens weder naar het binnengedeele van het Hôtel terug te keeren, en waarvoor gedefileerd hebben, met het geweer onder den arm, de troepen van het garnizoen van Parijs.

De lijkstaf is geplaatst in den grafkelder der gouverneurs, grenzende aan dien van den Keizer. De generaal PETIT, kommandant van het Hôtel der Invaliden, heeft, als de edele tolk van het leger te dezer gelegenheid, eene laatste hulde van eerbied gebragt aan een der schoonste en zuiverste karakters die in onzen tijd hebben uitgeblonken.

Deze schets is, wij erkennen het, zeer onvolledig, vooral als men ze vergelijkt tegen het belangrijk onderwerp. Maar wij hebben ons verbonden, om de voornaamste krijgsfeiten te schetsen, waaraan de Maarschalk Hertog van Reggio zulk een werkzaam deel genomen heeft, en wij zullen die verbindtenis met ijver vervullen, zoowel in het militair als in het vaderlandsch belang.

Wij eindigen dit artikel niet, dan alvorens te hebben toegejuicht het koninklijk besluit, waarbij tot opvolger van den Hertog van Reggio, in het gouverneurschap der Invaliden, benoemd wordt, de Maarschalk Graaf MOLITOR.

Niemand was, naar ons gevoelen, die groote en edele nalatenschap waardiger dan hij.

Na de lijkdienst, die zoo te Bar als te Parijs gelijktijdig gevierd is, heeft de stedelijke regering van eerstgenoemde plaats een besluit genomen, en de Maire zich beijverd daarvan kennis te geven aan Mevrouw de Hertogin van Reggio, houdende, dat er eene inschrijving zal worden geopend om in de stad Bar een standbeeld van den Maarschalk op te rigten, en dat het bestuur daarvoor dadelijk eene eerste som van 3000 franken had toegestaan.

BIJLAGE V.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 16de DEEL, N°. 3.

Maand November 1847.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 2de reg. inf., tot kapⁿ. der 2de kl.: de kapⁿ. der 3de kl. R. R. de Ravallet en J. Piper, beiden van het korps. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit.-adj. J. Geestenbeek, van het 7de reg. Bij het 7de reg. inf., tot bat.-adjⁿ.: de 1ste luit. A. Ophorst van Duyn en de 2de luit. A. J. Bellaard, beiden van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. D. C. Graswinkel, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot 2den luit.: de serg. W. J. Stolkert, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot 2de luitⁿ.: de sergⁿ. J. F. M. Temminck en C. P. T. Pippenghegen, beiden van het 8ste reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot 2de luit.: de serg. C. A. van der Groesen, van het 1ste reg. inf. Tot kap. en plaats-maj. der 3de kl. te Venlo: de 1ste luit. A. W. Voltelen, van het 2de reg. inf. Bij het 1ste reg. drag., tot 2den luit.: de 2de luit. op non-act. S. E. P. A. Jonkh. van Harencarspel Eckhardt. Bij het 3de reg. art., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. P. G. Callenfels, van het reg. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. W. G. Gelinck, van het 1ste reg. art. Bij den staf der art., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. H. A. van Glansbeek, van gemelden staf. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. P. J. J. Bogaert, van het 1ste reg. art. Bij het 1ste reg. art., tot 1sten luit.: de 2de luit. C. G. Kraijenhoff van de Leur, van het 2de reg. art., gedetacheerd bij de stapelen constructie-magazijnen. Bij het 2de reg. art., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. J. D. Sikkens, van het reg. rijd. art. Bij de troepen dienstdoende in de West-Indie, tot 2den luit. der art.: de serg. P. T. Boer, van het 3de reg. artillerie.

Verplaatsingen.

Bij de batⁿ. gren. van het reg. gren. en jag.: de 1ste luit. K. W. A. von Leschen, van de batⁿ. jag.; de 2de luit. J. A. Schagen van Leeuwen, van het 1ste reg. inf. Bij de batⁿ. jag. van het reg. gren. en jag.: de 2de luit. W. H.

C. R. Graaf van Bijlandt, van het 5de reg. inf. Bij het 2de reg. inf.: de 1ste luit. J. van den Hummel, van het 6de reg. inf. Bij het 4de reg. inf.: de 1ste luit. J. P. de Sel, van het 1ste reg. inf.; de 2de luit. H. van Alphen de Veer, van het 3de reg. inf. Bij het 3de reg. inf.: de 1ste luit. H. F. A. Jonkh. de Helbig, van het 6de reg. inf. Bij het 7de reg. inf.: de 1ste luit. H. D. Kessels, van het 8ste reg. inf. Bij het 1ste reg. art., om met het kommandement der batterijen ligte veld-art. te worden belast: de maj. W. H. J. B^{on} van Wassenaer S^t.-Pancras, van het 3de reg. art., en de 2de luit. G. T. E. M. Abel, van het 2de reg. art. Bij het 2de reg. art.: de kap. J. C. Wagner, van het 3de reg. art.; de 1ste luit. C. L. F. Roos, van het 1ste reg. art.; de 2de luit. H. C. Riesz, van het korps pontonniers. Bij het reg. rijd. art.: de 2de luitⁿ. W. Graaf van Limburg Stirum en F. F. Steenberghe, beiden van het 1ste reg. art.

Eervol ontslagen.

De offic. van gez. der 2de kl. medⁿ. doctⁿ. F. C. Donders. De 1ste luit. Jonkh. J. van Haeften, van het reg. gren. en jag., onder toekening van den rang van kap. en vergunning tot het blijven dragen van de activiteits-uniform van de batⁿ. grenadiers. De 2de luit. op non-act. C. H. Meijer.

Uit de dienst ontslagen.

De kap. C. W. Westerbaen Schmidt, van het 2de reg. inf. De 2de luit. R. S. Barrington, van het 2de reg. inf.

Gepensionneerd.

De kap. D. J. G. Vrijdag, van het 7de reg. inf. De kap. W. Kraal, plaats-maj. van de 3de kl. te Venlo. De 1ste luit. op non-act. K. A. Akersloot van Houten, onder toek. van den rang van kap. en vergunning tot het dragen der activiteits-uniform van de batⁿ. gren. van het reg. gren. en jagers.

Overleden.

De 2de luit. G. L. A. Brocx, van het 4de reg. inf. De 1ste luit. C. H. L. Mossel, van het 1ste reg. infanterie.

BILLAGGE V.

BEHOORLICH EN MILITAIREN SPECTATOR, 1817.

Maand November 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

LAATSTE BEHOORLICH EN MILITAIREN SPECTATOR, 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.

J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817. J. A. Schagen van Lissabon, van het reg. no. 1. de 1817.